

Sisekaitseakadeemia

Politsei- ja piirivalvekolledž

Markus Jõemets

**ELEKTRIŠOKIRELVA KASUTAMISE PROBLEEMID
TARTU POLITSEIJAOSKONNA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja:

Oliver Purik, MA

Tallinn 2021

ANNOTATSIOON

Kolledž: Sisekaitseakadeemia	Kaitsmise kuu ja aasta 06.2021
Töö pealkiri eesti keeles: Elektrišokirelva kasutamise probleemid Tartu politseijaoskonna näitel	
Töö pealkiri võõrkeeles: Problems with the use of electric shock weapons on the example of Tartu Police Department	
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö on 46 lehekülge pikk. Koosneb kahest osast – teoreetiline ja empiiriline uuring. Töös on uurimisprobleem püstitatud küsimusena: millised on elektrišokirelvade kasutamise probleemid ja kuidas need võivad mõjutada kriitiliste olukordade lahendamist. Lõputöö eesmärk oli välja selgitada, millised on elektrišokirelva kasutamise probleemid Tartu politseijaoskonna näitel ja lähtuvalt sellest teha parandusettepanekud nende probleemide lahendamiseks. Tööd koostades lähtuti kvalitatiivsest uurimismeetodist. Eesmärgi saavutamiseks viidi selles töös läbi 10 intervjuud ning analüüsiti kirjandust, et anda ülevaade elektrišokirelva kasutamise probleemidest. Töös on kasutatud 36 allikat pluss 10 intervjuud. Töö tulemustest nähtusid järgnevad asjaolud: elektrišokirelva kasutati õiguspäraselt ning kõrgendatud ohu tõrjumiseks, elektrišokirelva kasutamise regulatsioonid on liiga ranged, käesolev elektrišokirelva ühekordne väljaõpe ei ole piisav, et tagada ohutu elektrišokirelva käitlemine, elektrišokirelvi ei ole piisavalt. Tulemustele tuginedes esitas töö autor järgnevad ettepanekud: väljaõpe peaks toimuma korra aastas, on vaja luua elektrišokirelva testimiseks vastav koht, tuleb muuta seadusandlust elektrišokirelva kasutamise efektiivsuse tõstmiseks ning tuleb suurendada elektrišokirelva arvu jaoskonnas.</p>	
Võtmesõnad: Eesti märksõnastik , elektrišokirelv , pipragaas , taser , kõrgendatud oht , sunnivahend	
Võõrkeelsed võtmesõnad: electric shock weapon, pepper spray, taser, increased risk, coercive measure	
Säilitamise koht: Politsei- ja piirivalvekolledži raamatukogu	
Töö autor: Markus Jõemets	
Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri: <i>allkirjastatud digitaalselt</i>	Kommentaar (soovi korral)
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Oliver Purik	Allkiri: <i>allkirjastatud digitaalselt</i>
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Kalvi Almosen	Allkiri: <i>allkirjastatud digitaalselt</i>

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
SISUKORD	3
SISSEJUHATUS.....	4
1. ÜLEVAADE ELEKTRIŠOKIRELVAST NING MADALAMA ASTME RELVADEST	7
1.1. Elektrišokirelva definitsioon, ajalugu ja ülevaade.....	7
1.2. Elektrišokirelvade kasutamine Euroopas ja Eestis	14
1.2.1. Elektrišokirelvad Inglismaal ja Wales'is.....	14
1.2.2. Elektrišokirelvad Eestis	16
1.3. Õiguslikud alused madalama astme relvade ning elektrišokirelva kasutamiseks	18
1.4. Alternatiivsete teenistusrelvade mõju isiku tervisele	20
2. EMPIIRILINE UURING.....	22
2.1. Uuringu meetodid, protsess ja valim	22
2.2. Ametnike seas läbiviidud tulemuste analüüs.....	24
2.3. Järeldused ja ettepanekud	34
KOKKUVÕTE	39
SUMMARY.....	41
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	42
Lisa 1. Küsimustik.....	47

SISSEJUHATUS

Politsei- ja Piirivalveamet võttis 2018. aasta esimeses kvartalis kasutusse esimesed elektrišokirelvad (Kuus, 2018). Alates 2018. aasta keskpaigast kannavad eesliinil töötavad ametnikud elektrišokirelva. Elektrišokirelva kandmine ei ole otseselt kohustuslik vaid pigem soovituslik. Lõputöö autori arvates võiks iga patrullekipaazi kohta ühel ametnikul olla võimekus elektrišokirelva kasutamiseks. Elektrišokirelva kandmise eelduseks on elektrišokirelva käsitlemise koolituse läbimine. Oluline on, et koolitus hõlmab nii teooriat kui relva praktilist kasutamist. Töö autor läbis vastava koolituse 2018. aastal. Teoreetilises väljaõppes käsitleti elektrišokirelva olemust, tööpõhimõtteid ning kasutustehnikat. Praktilises osas oli võimalik ka enda peal proovida, milline efekt on elektrišokirelva laengul. Samuti said ametnikud sooritada lasu elektrišokirelvast. Elektrišokirelva väljaõpe lõppes kirjaliku eksamiga.

Elektrišokirelvade kasutamine on seadusest tulenevalt reguleeritud teenistusrelvadega samadel alustel. Lõputöö käsitleb ka elektrišokirelvade koolitamise olulisust. **Aktuaalust** põhjendab autor asjaoluga, et ehkki esimesed elektrišokirelvad tulid Eesti politseis kasutusele 2018. aastal, ei tehtud nende kasutamise osas regulaarseid koolitusi ja teste ning 2019. aasta turvaktika analüüsilt nähtus, et kokku sooritati 6 juhulasku. Elektrišokirelva kasutati 2019. aastal kokku 11 korda. (Politsei- ja Piirivalveamet, 2020)

Töö autor põhjendab töö **uudsust** asjaoluga, et Eestis on elektrišokirelvad kasutuses olnud vaid 3 aastat, seega on tegemist suhteliselt uudsete relvadega politsei igapäevatoös. Autori andmetel ei ole läbi viidud täiendavaid uuringuid elektrišokirelvade kasutamise probleemide väljaselgitamiseks. Küll aga on Hannes Haav teostanud uuringud teemadel „Elektrišokirelva täiendkoolitus politseiametnikele“ (Haav, 2018) ja „Elektrišokirelva kasutamise õiguslikud regulatsioonid ja kasutamine politseitoös“ (Haav, 2014). Lisaks käsitleb Riko Roos oma lõputöös elektrišokirelvade kasutamise eeliseid ja ohte (Roos, 2009).

Võttes arvesse varasemalt tehtud uuringuid eelpool nimetatud teemadel, peab autor oluliseks, et elektrišokirelva kasutamise probleemid Tartu politseijaoskonna näitel oleks kajastatud käesolevas lõputöös.

Käesolev lõputöös koosneb teoreetilisest ning empiirilisest osast. Töö analüüs toob välja elektrišokirelvade kasutamise probleemid Tartu politseijaoskonna näitel.

Töö **uurimisprobleem on** püstitatud küsimusena: millised on elektrišokirelvade kasutamise probleemid ja kuidas need võivad mõjutavad kriitiliste olukordade lahendamist?

Uurimisküsimused:

- 1) Millised on kriitilised olukorrad, kus on õigustatud elektrišokirelva kasutamine?
- 2) Millised on elektrišokirelva kasutamise probleemid?
- 3) Millisel määral toetab hetkel kasutatav elektrišokirelva koolituskava elektrišokirelva kasutamist politseitöös?

Lõputöö **eesmärk** on välja selgitada, millised on elektrišokirelva kasutamise probleemid Tartu politseijaoskonna näitel ja lähtuvalt sellest teha parandusettepanekud nende probleemide lahendamiseks.

Uurimistöö eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised **uurimisülesanded:**

- 1) Teoreetiliste allikate abil kirjeldada elektrišokirelva, pipragaasi ning selle kasutamise mõju;
- 2) Analüüsida elektrišokirelva kasutust Eestis ja mujal;
- 3) Analüüsida kehtivat seadusandlust, mis käsitleb elektrišokirelvade käsitlemist;
- 4) Viia läbi intervjuud Tartu politseijaoskonna patrullpolitseinike seas, et välja selgitada ametnike arvamused ning ettepanekud elektrišokirelvade kasutamise osas;
- 5) Järelduste ja ettepanekute tegemine töö analüüsi põhjal;

Lõputöö koosneb teoreetilisest ning empiirilisest osast. Teoreetiline osa kirjeldab elektrišokirelva ajalugu, selle kasutamise võimalikke mõjusid ning tulemuslikkust ning elektrišokirelva kasutamist reguleerivaid õigusakte. Samuti on teoreetilises osas käsitletud pipragaasi ning selle mõju. Tegemist on kvalitatiivse uuringuga ning andmekogumismeetodiks on intervjuude läbiviimine. Valimiks on Tartu politseijaoskonnas töötavad patrullpolitseinikud, kes igapäevaselt kannavad elektrišokirelvi ja on pidanud neid ka kasutama. Uuringu seisukohast on oluline, et valimisse kuuluvatel ametnikel on praktilise kogemus elektrišokirelva käsitlemise osas. Valimisse kuulub kümme politseiametnikku erinevatest patrulligruppidest. Tuginedes

nende kogemustele ja töö teoreetilisele taustale annab käesolev uurimus ülevaate elektrišokirelvade kasutamise probleemidest ning töö autor teeb ettepanekuid probleemide vähendamiseks ning ohutuse tõstmiseks.

1. ÜLEVAADE ELEKTRIŠOKIRELVAST NING MADALAMA ASTME RELVADEST

1.1. Elektrišokirelva definitsioon, ajalugu ja ülevaade

Elektrišokirelv teeb isiku teovõimetuks pinge, kõrge sageduse ning madala amplituudi vooluga, mis põhjustab skeletilihaste teetaaniat, neuromuskulaarset võimetust ja ajutist halvatust. Elektrišokirelva tööpõhimõte muudab selle kasutamise äärmiselt efektiivseks. Lihaseid läbiv elektrivool muudab isiku ajutiselt liikumisvõimetuks ning isik ei saa enam osutada vastupanu ega ka põgeneda. (Link, *et.al.*, 2008, pp. 395-397)

Elektrišokirelva loojaks on Jack Higson Cover, kes lõi relva esimesed prototüübid ning tooted. Cover töötas varasemalt NASA-s teadlasena ning jõudis mõtteni luua selline seade läbi isikliku kogemuse. Nimelt kõndis ta sisse elektrifitseeritud aeda, mille tulemusel jäi ajutiselt liikumisvõimetuks. Tema algne soov oli luua relv, mis ei oleks eluohtlik ning mida saaksid politseinikud kasutada erinevate väljakutsete/sündmuste lahendamiseks. (Weber, 2009)

Cover asutas 1970. aastal firma Taser Systems, mis tootis esialgset elektrišokirelva. Firma põrus, sest Los Angeles-e politsei ei näinud selliseks relvaks vajadust. 1980. aastal nõustuti seda toodet kasutama pärast läbiviidud prooviperioodi. Tõuke selleks andis 1979. aastal aset leidnud vahejuhtum, kus Los Angeles-i politseiametnikud tulistasid surnuks ühe tsiviilisiku. Võttes arvesse siiski suhteliselt väiksearvulisi müügitehinguid pidi firma kahjuks enda tegevuse lõpetama. 1993. aastal võeti Cover-iga taas ühendust, et töötada välja TASER-ist enesekaitse vahend, milles oli vaja asendada püssirohi suruõhuga. (Woo, 2009)

Elektrišokirelvi on erinevaid ning nende otstarve kui ka efektiivsus on aastate lõikes olnud pidevas arengus. Osad šokirelvatüübid on mõeldud tsiviilisikutele kasutamiseks ning teised professionaalseks kasutamiseks ametivõimude poolt. Eestis on tsiviilisikutel elektrišokirelva kasutamine keelatud (Relvaseadus, 2002).

Tabel 1. Elektrišokirelva areng generatsioonide vältel (Dermengiu, *et al.*, 2008, lk 188; anon, 2009; Anon n.d, Greenmeister, 2007; Mann, 2016)

Generatsioon	Arengud
Esimene generatsioon	Püssirohi laengupaketi väljalaskmiseks
Teine generatsioon	Suruõhk, „anti-felon identificatsioon system“, 20-30 paberilipikut seeria numbritega
Kolmas generatsioon	EMD süsteem, AFIF-le lisandus mälu, kaks töörežiimi (kontakt või distants)
Neljas generatsioon	Uus tehnoloogia, mis võimaldab teha seadet efektiivsemaks, väiksemaks ja kergemaks
Viies generatsioon	Kolm laengupaketti, täpsem laengu kalibreerimisüsteem

Tabelis 1 on välja toodud elektrišokirelvade generatsioonid esimesest viiendani. Iga generatsiooni juurde on lisatud ka tehtud uuendus või sellele generatsioonile omane tunnus.

Elektrišokirelv patenteeriti 1974. aastal. Esimese generatsiooni elektrišokirelv kasutas lasu sooritamiseks püssirohtu, mille tulemusena lendas taserist välja kaks noolt, mille järel olev metalltraat oli omakorda ühendatud relva endaga. Seejärel tekitas relv elektrilaengu, kandes edasi suure arvu volte, kuid väikse amperaasi. Relva eesmärk oli muuta inimene vajadusel tegevusvõimetuks, ilma teda surmamata. (Mann, 2016)

Oluline on märkida, et esimese generatsiooni elektrišokirelva töödistsants oli ainult 5 meetri kauguselt (Dermengiu, *et al.*, 2008, lk 188).

Teise generatsiooni elektrišokirelvaks peetakse AIR TASER 34 000 seeriat, mille müüki alustati 1994. aastal (Greenmeister, 2007). Oluline muudatus oli see, et püssirohu asemel kasutati laengupaketi väljalaskmisel suruõhku. Lisandus ka uus süsteem nimega AFID

(ingl. k. „anti-felon identification system“), mille eesmärk oli vältida seda, et seadet kasutatakse kriminaalsel otstarbel (Dermengiu, *et al.*, 2008, lk 188).

Teise seeria miinuseks võib pidada veel seda, et elektrilaeng ei olnud piisavalt tugev, et suure valutaluvusega isikut pikali sundida, mistõttu antud mudel polnud veel piisavalt efektiivne (Dermengiu, *et al.*, 2008, lk 188).

Kolmanda generatsiooni elektrišokirelvaks peetakse ADVANCED TASER M26, mille eripäraks võib tuua selle, et see tekitab EMD (ingl. k. electro muscular disruption), ehk halvab lihased, mis aitas lahendada ka teise generatsiooni puudujääke. Ajavahemiku, kui kaua laeng isiku peal kestab, sai elektrišokirelva kasutaja ise valida. Oluline muudatus tehti ka AFID süsteemile, kuhu lisandus mälu, mis salvestab kuupäeva ning kellaaja hetkest, millal vajutati päästikut. Selle süsteemi integreerimine aitas paremini jälgida seadme kasutust. (Dermengiu, *et al.*, 2008, lk 188)

Suurima lisana neljanda põlvkonna puhul on see, et relva sai kasutada kahel režiimil: lasku sooritades või kontaktis olles. See tähendab seda, et kui laengupakett on paigaldatud, siis toimub nupu vajutamisel lask. Juhul kui see aga seadistaud ei ole, on võimalik relva kasutada ainult isikuga puutel (isiku vastu pannes). (Dermengiu, *et al.*, 2008, lk 188).

Viienda generatsiooni elektrišokirelv avalikustati 2009. aastal, kus TASER X3 mudel avalikkuse ette toodi. Uuenduslikkus peitus selles, et seadmesse oli võimalik paigaldada 3 laengupaketti. Kolm laengupaketti võimaldavad sooritada kolm lasku. Senistel generatsioonidel oli võimalik teha kuni kaks lasku. Lisaks kasutab uus mudel kalibratsiooni süsteemi, mis jälgib ja kalibreerib elektrilist väljundit, tagades suurema töökindluse. (Anon, 2009)

Lisaks elektrišokirelva arengule on oluline leida erinevaid tervist mõjutavaid tegureid ning nendega kaasnevaid positiivseid või negatiivseid mõjusid.

Tabel 2. Erinevate autorite käsitletud tegurid (Han, *et al.*, 2009 lk 91; Baliatsas, *et al.*, 2021; Oriola, *et al.*, 2016, lk 539; White & Ready, 2007, lk 174-175)

Autor(id) ja aasta	Tegur(id)
--------------------	-----------

Han, <i>et al.</i> , 2009 lk 91	Tervis
Baliatsas, <i>et al.</i> , 2021	Tervislikud tegurid
Oriola <i>,et al.</i> , 2016, lk 539	Ohutus, usaldus, teavitus
White & Ready, 2007, lk 174-175	Efektiivsus teiste erivahenditega võrreldes

Tabelis 2 on välja toodud erinevate autorite poolt käsitletud tegurid elektrišokirelva kasutamise osas.

Esimeseks teguriks võib tuua tervise. Elektrišokirelva kasutamisest tulenevad vigastused on tingitud kas laengupaketist väljalendavate noolte või siis elektrilaengu tõttu. Laengupaketist väljalendavate noolte otsades on ca 4 mm pikkused ogad. Kuigi need nooled ei kujuta inimese elule ega tervisele otseselt ohtu, ei tohi lasku suunata näo, kaela ja suguelundite piirkonda, sest sellega kaasneb oht vigastuste tekkeks. Elektrivool elektrišokirelvast võib tekitada kudede kahjustamist. Kudede kahjustumise tõsidus sõltub elektrivoolust, kestvusest ning kehaehitusest. Võttes arvesse, et nooled on ogadega, võib ka nende väljatõmbamine põhjustada vigastuse. (Han, *et al.*, 2009, lk 91)

Elektrišokirelva kasutamine võib põhjustada ka psühholoogilist stressi ning mõjutada vererõhku (Baliatsas, *et al.*, 2021).

Teise tegurina saab välja tuua elektrišokirelvadele alternatiivsete vahendite kasutamise, milleks võivad olla (näiteks patrulltegevuses osaledes) pipragaas ning teleskoopnui. Tuleb toonitada, et nii teleskoopnuia kui ka pipragaasiga on võimalik tekitada isikule tahtmatult püsivaid tervisevigastusi või isegi surma. Seda kinnitab White & Ready (2007) uuring, kus on uuritud elektrišokirelva, teleskoopnuia ning gaasi. Elektrišokirelva efektiivsus oli 82.7%, kusjuures pipragaasil oli see ainult 33.1%. Sarnase tulemuseni jõudis ka Seattle-i politsei, kus elektrišokirelva kasutamine aitas lahendada 85% juhtumitest, kus kasutati relva. Los Angeles-i politsei hindas elektrišokirelva tulemuslikkust 94%-le. Võrreldes teiste erivahenditega nagu teleskoopnui ja pipragaas, olid tulemused 9% paremad (nende tulemus oli 85%). (White & Ready, 2007, lk 174-175)

2014. aastal viidi Kanadas läbi uuring politsei poolt elektrišokirelva kasutamise kohta, mis hõlmas nelja küsimust. Esimesele küsimusele „Kas vähem surmavamad relvad, st elektrišokirelv, peaks olema kõigile politseinikele kättesaadavad?“ 62,8% vastanutest olid selle poolt, 14,3% olid erapooletud. Teisele küsimusele, „Elektrišokirelvad on ohutud sunnivahendid“, vastanutest olid 52,6% poolt, 21,3% olid erapooletud. Kolmandale küsimusele, „Elektrišokirelva kasutamine vähendab usaldust politseisse“, vastanutest 63,6% ei olnud nõus ning 14,2% olid erapooletud. Neljandale küsimusele „Üldiselt olen rahul ametnike selgitusega, mis puudutab elektrišokirelvaga seotud vigastusi“, vastanutest 42,5% olid nõus ning 20,6% vastanuist olid erapooletud. (Oriola, *et al.*, 2016 lk 539)

2011. aastal Ameerikas viidi läbi uuring, mille raames käsitleti politseiametnike kuritegelikku elektrišokirelvade kasutamist. Elektrišokirelva kasutatakse kõrgendatud ohu tõrjumiseks, ehk siis isiku suhtes, kes üritab rünnata. Otsus kasutada sellisel juhul elektrišokirelva võetakse vastu lähtuvalt olukorrast riskidest ja kriitilisusest. Elektrišokirelva kasutamine kõrgendatud ohu korral on igati õiguspärane. Kahjuks tõi uuring välja ka relva väärkasutamise. Selgus, et 24 politseiametnikku vahistati, sest nad kasutasid elektrišokirelva olukorras, kus puudus oht ametniku elule või tervisele. Elektrišokirelva kasutati isikute suhtes, kellele olid juba paigaldatud käerauad ning isikute suhtes, kellel puudus igasugune kriminaalne taust. Osades juhtumites kasutati elektrišokirelva olukordades, kus ametnik teadis isikut isiklikult. Leiti, et elektrišokirelva kasutati ka olukordades, kus ametniku suhtes kasutati verbaalset vägivalda solvangute ja allumatuse näol. Võttes arvesse asjaolu, et elektrišokirelv on vähem surmavam relv, kasutati seda teadlikult, et kellelegi nõ õppetundi anda. Uuringus selgus, et ametnikud, kes on kasutanud elektrišokirelva kriminaalselt, on kasutanud elektrišokirelva piinamisvahendina. Arvestades asjaolu, et elektrišokirelva on võrdlemisi lihtne kasutada, võib selline veendumus viia olukorrani, kus elektrišokirelva kasutatakse olukordade lahendamisel, mil tegelikult puudub selleks igasugune vajadus. (Stinson, *et al.*, 2012) Tuginedes eelpool nimetatud asjaoludele tõdeb autor, et elektrišokirelva väärkasutamist võimalik ennetada täiendava järelevalve korras. Täiendavat järelevalvet võiks sellises kontekstis teostada vahetu juht või sisekontroll eesmärgiga ennetada elektrišokirelva väärkasutamist.

Peale lasu tegemist elektrišokirelvast ning ohu möödumisel (isik on rahulik, rünne tõrjutud, isikule paigaldatud käeraudad või muud sidumisvahendid), tuleb osutada vajadusel esmaabi (Korralduseseadus, 2011).

Elektrišokirelvast välja lendavad nooled peavad tabama isiku nahka ning selle läbistama, et tekiks vooluring. Kuna need samad nooled on otstest ogadega (võrdluseks võib tuua kalapüügikonksu), ei tule need nõelad ise naha seest välja vaid need tuleb välja tõmmata. Kehast noolte eemaldamisel peab ühe käega toetuma piirkonna peale noole asukohas ning teise käega tõmmatakse nool välja. On soovitatud kanda kummikindaid, et välistada bioloogilist ohtu. (Roos, 2009, lk 14)

Kaasaegne elektrišokirelv mõjutab motoorset närvisüsteemi. Motoorne närvisüsteem koosneb närvidest, mis kannavad edasi käsklusi liigutuste ja reflekside näol. Motoorse närvisüsteemi mõjutamine elektrišokirelvaga loob olukorra, kus elektrilaengust tingituna ei suuda isik enda liigutusi enam kontrollida. Sellest tulenevalt on elektrišokirelvad efektiivsemad kui näiteks 9mm kuul. (Roos, 2009, lk 8)

Elektrišokirelva kasutamisel on oht ka füüsilistele vigastustele. Kui kasutada isiku suhtes elektrišokirelva, halvab elektrivool tema lihased ning isik kukub pikali. Kukkumisega võib kaasnededa oht tõsiste vigastuste tekkeks juhul kui näiteks isik kukub peaga vastu teravat nurka. Relva kasutamisel peab seega jälgima, et tekiks võimalikult vähe vigastusi. (Roos, 2009, lk 18)

Haav on oma lõputöös käsitletud punkti, kus elektrišokirelva kasutamist on võrreldud piinamisega. Isikud, kelle suhtes elektrišokirelva kasutati kommenteerisid kogemust kui äärmiselt ebameeldivat ja valulikku tunnet. Küll aga ei saa ainult nende kommentaaridega käsitleda seda kui piinamist, sest elektrišokirelva kasutamise puhul tuleb silmas pidada proportsionaalsust ja õiguslikke aluseid. Probleemiks on pigem just liiga madala astme sunnivahendi kasutamine. Selgus, et kõrgema astme sunnivahendite kasutamine varasemas staadiumis toob kaasa vähem vigastusi. Põhjendati seda sellega, et madalama astme sunnivahendit peab mõnikord isiku korrale kutsumiseks korduvalt kasutama ning seeläbi suureneb risk vigastuste tekkeks. (Haav, 2014, lk 16)

Haava tööst nähtus, et elektrišokirelva kasutamist ei saa seostada vahistamisel juhtunud surmadega, sest sel juhul saabuks surm elektrišokirelva kasutamise ajal või vahetult peale

seada. Elektrišokirelva kasutamise järgseid surmi on võimalik siduda stimulantide kasutamise, deliiriumi või südamehaigustega. (Haav, 2014, lk 16)

Elektrišokirelva kasutamisest annab hea ülevaate Axon. Elektrišokirelva Axon X2 noolte pikkus on 11,4 mm. Axon X2 elektrišokirelval on lihtsamaks sihtimiseks kaks laserit. Kui elektrišokirelv on aktiivne, projekteerib relv isikule kaks kiirt (üks üleval ja teine all). Ülemine laser projekteerib ülemise noole võimalikku tabamispunkti ning alumine laser alumist punkti. Lisaks on aku varustatud kaameraga. Elektrišokirelv Axon X2 omab kahepaketiüsteemi, mis tähendab seda, et on võimalik sooritada kaks lasku järjest, juhul kui esimene lask ebaõnnestus või kui nooled, mis isikut tabasid, on liiga lähestikku. Kui sooritada korduv lask, siis varasemat lasku see ei mõjuta. Lasu sooritamisel tabab isikut elektrilaeng, mis kestab 5 sekundit. Elektrilaengu tugevus on 0.0012 amprit, mis ei tekita isikule vigastusi. Elektrišokirelva Axon X2 on soovitatud testida enne igat algavat vahetust. Elektrišokirelva testides tuleb kontrollida, et mõlemad laengupaketid annaksid edasi sädet, aku täituvus oleks piisav ning kontrollida, et ekraanil ei oleks kuvatud veateateid. Selleks, et testi sooritada, tuleb elektrišokirelv sisse lülitada ning 5 sekundit vajutada relva küljel olevat nuppu. (Axon, 2018)

Eesti politseis kasutatavad elektrišokirelvad Axon X2 vabastavad lasu järel väikseid märgikesi, millele on peale märgitud kasutatud padrundi ID number. Nende abil on võimalik tuvastada, millisest elektrišokirelvast lask tehti ning kes relva kasutas. (Axon, 2018)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et perioodil 1970-2021 on elektrišokirelva areng olnud märgatav ning see on loonud alternatiivse relva, mis aitab agressori rünnaku võimalikult kiiresti ning väikeste kahjudega lõpetada. Erinevad autorid on käsitlenud erinevaid tegureid, mis puudutavad elektrišokirelvade kasutamist ja hinnanud mõju tervisele, ohutust aga ka efektiivsust võrreldes teiste sunnivahenditega. Elektrišokirelva kasutamisel, tuleb arvestada nii elektrilaengust tulenevate ohtudega kui ka ümbruskonnaga, et minimeerida kukkumisel tekkida võivaid vigastusi (Roos, 2009, lk 8). Haava (2014) ja Stinsoni (2012) uuringus toodi välja asjaolu, et elektrišokirelva võrreldi piinamisvahendiga. Haava tööst selgus, et võttes arvesse, et elektrišokirelv põhjustab ebamugavust ning valu, ei saa seda ainult ütlustele tuginedes käsitleda kui piinamisvahendit (Haav, 2014, lk 16). Stinsoni uuringule tuginedes käsitseti elektrišokirelva teatud juhtudel vääralt ning kasutati piinamisvahendina (Stinson, *et al.*,

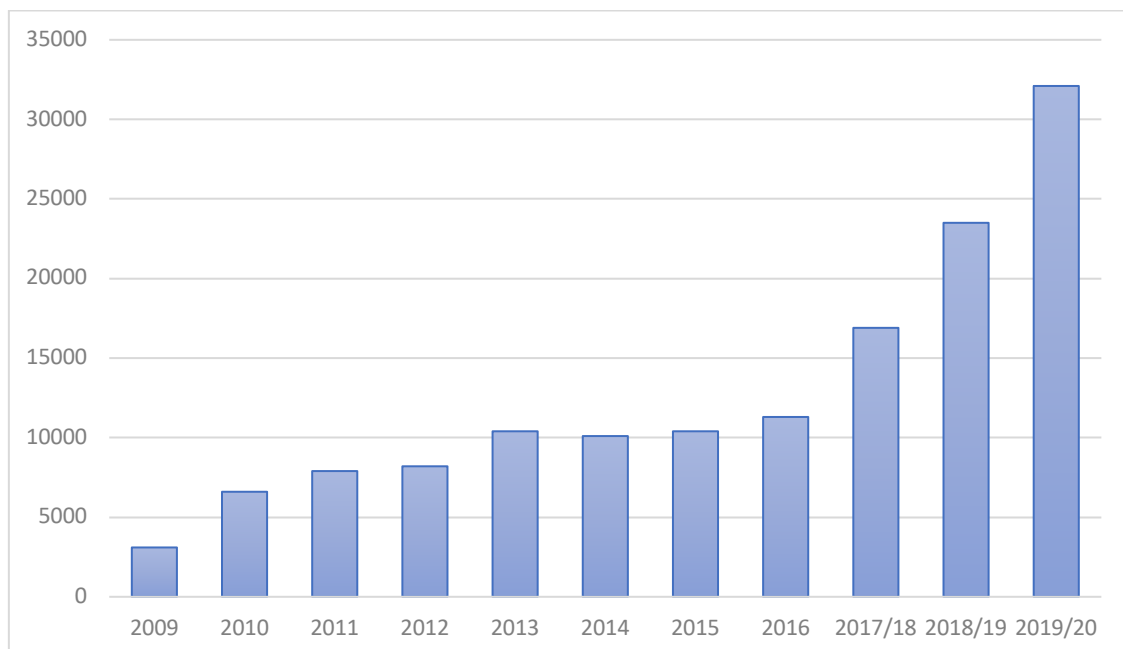
2012). Autor leidis, et tuginedes nii Haava kui Stinsoni uuringule, ei leia elektrišokirelva kasutamine piinamisvahendina kinnitust, kui seda kasutatakse proportsionaalselt ning õiguspäraselt. Tuginedes Roosi (2009) ja Han-i (2009) uuringutele, peab elektrišokirelva kasutamisel jälgima, et lasud ei tabaks näo, kaela ja kubemepiirkonda. Autor leidis, et kui järgida elektrišokirelva kasutamise nõudeid lasu sooritamisel, ei tekita selle kasutamine reeglina erilisi tervisekahjustusi (Roos, 2009; Han, *et al.*, 2009).

1.2. Elektrišokirelvade kasutamine Euroopas ja Eestis

1.2.1. Elektrišokirelvad Inglismaal ja Wales'is.

Inglismaal ja Wales'is tulid elektrišokirelvad esmakordselt kasutusele 2003. aastal. Algselt tohtisid relva kasutada vaid selleks volitatud tulirelva ohvitserid operatsioonidel, kus tulirelvade kasutamine oli lubatud ja volitust omavad isikud viibisid kohapeal. 2008. aasta novembris võttis Jacqui Smith vastu seaduse, millega anti luba elektrišokirelvade kasutamiseks kõikidele vastava õppe saanud politseinikele. Kasutusele võetud relvamudel on X26. (McGuinness, 2016, pp. 3-6)

Graafik 1. Elektrišokirelvade kasutamine aastate vältel (Home Office, 2020, Figure 11)

Graafikus 1 on näha elektrišokirelva kasutamise aktiivsus aastate lõikes.

Alates 2009. aastast on elektrišokirelvade kasutamine Inglismaal ja Wales'is olnud pidevas kasvutrendis. Kõige vähem juhtumeid leidis aset 2009. aastal. 2010-2016 oli elektrišokirelvade kasutamine politseitöös ühtlases kasvus. Alates aastast 2017 on elektrišokirelvade kasutamine kordades suurenenud. (Home Office, 2020, p. 20)

1. aprillist 2019 kuni 31. märtsini 2020 esines Inglismaal ja Wales'is 492 000 intsidenti, kus politsei pidi kasutama sundi (füüsilist jõudu), millest 33 000 seisnesid elektrišokirelva kasutamises. Selle alla käib nii relva välja võtmine (ilma seda kasutamata), kui ka tulistamine. (Home Office, 2020, pp. 1-5)

Nagu näha (vt graafik 1 andmed) on elektrišokirelva kasutamine Inglismaal kasvutrendis ja eriti on see suurenenud just viimastel aastatel. Eraldi andmed on toodud alljärgnevas tabelites.

Tabel 3. Elektrišokirelvade kasutamise lähtuvalt inimese soost 2019–2020 (Home Office, 2020, tabel 3)

Meessoost	Naissoost	Muu	Tuvastamata
91%	6%	0.1%	2.6%

Enamik juhtudel, kus kasutati elektrišokirelva, oli tegu meessoost isikuga (91%). Naissoost isikuid, kelle puhul pidi relva rakendama, oli 6%. Sugu jäeti täpsustamata 0.1% ning tuvastamata 2.6%.

Tabel 4. Elektrišokirelvade kasutamine eri vanuste puhul 2019– 2020 (Home Office, 2020, tabel 1)

Alla 11	11-17	18-34	35-49	50-64	Üle 65	Tuvastamata
0.1%	9%	58%	24%	6%	0.6%	3%

Kõige rohkem kasutati relva 18-34-aastaste (58%) ning 35-49-aastaste (24%) peal. 11-17-aastaseid oli 9% ning 50-64-aastaseid 6%. Kõige vähem oli üle 65-aastaseid ning alla 11-aastaseid. Isikuid, kelle vanus jäi tuvastamata, oli 3%. Sellest võib järeldada, et 82%

moodustab seega sotsiaalselt aktiivne vanusegrupp (18-49). Aktiivne eluviis võib aga suurendada ka kokkupuudet politseiga. (Tabel 4)

Tabel 5. Elektrišokirelvade kasutamise ning vaimsete ja füüsiliste probleemide suhe 2019– 2020 (Home Office, 2020, tabel 5)

Puudub	Vaimne	Füüsiline	Vaimne ja füüsiline	Tuvastamata
80%	15%	0.5%	0.4%	3.6%

Tabelis 5 välja toodud andmed viitavad sellele, kas isikud, kelle suhtes elektrišokirelva kasutati, omasid vaimset või füüsilist probleemi. Selgus, et 80% isikutest, kelle suhtes oli vaja elektrišokirelva kasutada, olid vaimsete või füüsiliste probleemideta. 15% juhtumitest oli isikul vaimsed probleemid ning 0.5% tuvastati füüsilised probleemid. Nii vaimse kui ka füüsilise probleemiga inimesi oli 0.4% ning neid, kelle kohta ei suudetud infot tuvastada, oli 3.6%. (Tabel 5) Andmetest lähtuvalt kasutati elektrišokirelva seega enim nende isikute suhtes, kes olid nii vaimsetelt kui ka füüsiliselt terved. See tähendab seda, et isikud olid tõenäoliselt teadlikud toimuvast ning nende poolne rünne toimus sellegi poolest.

Elektrišokirelvi kasutati peamiselt enese- ning teiste ametnike kaitseks. (Home Office, 2020, p. 16)

Autori enda kogemus sunnivahendite kasutamisel on tingitud enesekaitsest. Kõige enam on töö autor politseitöös pidanud kasutama füüsilist jõudu ja üksikutel kordadel ka gaasirelva. Kõikidel kordadel on põhjuseks politsei korraldustele mitte alluv ja ohtu kujutav isik.

1.2.2. Elektrišokirelvad Eestis

Esimesed elektrišokirelvad saabusid Eestisse 2018. aastal. Algselt soetati 35 Taser X2 tüüpi elektrišokirelva ning sellega kaasnes ka elektrišokirelva koolitus, mille kõigepealt läbisid instruktorid ja seejärel Sisekaitseakadeemias kadetid. 2018. aastal plaaniti veel juurde osta 25 Taser X2. Eesmärk oli varustada patrullpolitseinikud elektrišokirelvadega. (BNS, 2018; Kuus, 2018; Nagel, 2017)

2019 tulemuste põhjal koostatud turvataktika analüüsis selgus, et kokku sooritati 6 tühilasku. Tühilasud sooritati elektrišokirelva testides. Elektrišokirelva kasutati teenistusülesandeid täites kokku 11 korda. Juhulaskudest kolm sooritati relvaruumis ning kolm juhulasku sooritati patrulliruumis või selle vahetus läheduses. (Politsei- ja Piirivalveamet, 2020)

Välitöö kord sätestab, et patrullil peab kaasas olema üks elektrišokirelv, kui see on patrulliliikmele väljastatud (Politsei- ja Piirivalveamet, 2019).

Elektrišokirelva väljaõpe on sisse viidud Sisekaitseakadeemia õppekavasse. Alates 2019. aastast koolitatakse Sisekaitseakadeemia kadette elektrišokirelvi kasutama (Sisekaitseakadeemia, 2019).

Haava (2018) aasta tööst selgus, et elektrišokirelva koolituse kehtivus algab ühest aastast ning kasutusõigus ei aegu. Samuti leidis Haava, et elektrišokirelva kandmise õiguse säilitamiseks tuleks läbida iga-aastane TORK (tegutsemine ohtliku ründe korral) koolitus. (Haava, 2018, lk 69)

Elektrišokirelvade kasutusevõtmine Eesti politseis annab eesliinil töötavatele ametnikele võimaluse tõrjuda vahetat ohtu lisaks tavapärasele teenistusrelvale ka vähem surmava relvaga – elektrišokirelvaga. Politseitöö on ettearvamatu ning seetõttu ei ole võimalik ette ennustada, kuidas mingi olukord lõppeb. Elektrišokirelva olemasolu annab kindlust juurde olukorras, kui on vaja tõrjuda vahetat kõrgendatud ohtu, et rünnet sooritava isiku ründe tõrjumine ei oleks fataalsete tagajärgedega. Teenistusrelvast lasu sooritamine, kui see tabab surmavalt isikut, mõjub rängalt seda kasutanud ametnikule. Samuti tuleb arvestada sellisel juhul ka avalikku huvi.

2017. aastal oli Tallinnas Vabaduseväljakul juhtum, kus noaga vehkinud isiku suhtes kasutati teenistusrelva. Teenistusrelva kasutati vahetu kõrgendatud ohu tõrjumiseks, kuna isik hakkas ametnike poole jooksmas (Koit, 2017). Elektrišokirelva olemasolu sellises olukorras võib päästa inimese elu, sest ründe tõrjumine sellisel kujul oleks võimalik. Kahjuks ei olnud 2017. aastal Eestis veel elektrišokirelvi kasutuses. Elektrišokirelvad tulid politseis kasutusele 2018. aastal. (Kuus, 2018) Tuginedes ülaltoodule leiab autor, et antud olukorras oleks elektrišokirelvaga kõrgendatud ohu tõrjumine olnud võimalik ning inimelu säästev.

Tartu politseijaoskonnas on patrulli kasutada käesoleva töö koostamise ajal kokku 5 elektrišokirelva X2, mis autori arvates ei ole kaugeltki piisav. Lisaks politseiametnikele, kasutavad elektrišokirelva ka abipolitseinikud. Elektrišokirelv on vähem surmavam relv, mistõttu on elektrišokirelva koolituse läbinud rohkem abipolitseinike, kui seda tulirelva puhul. Võttes arvesse asjaolu, et elektrišokirelvi on vaid 5, ei jagu neid kahjuks kõigile.

Autor leidis, et juhulaske, mis 2019. aastal tehti, oleks saanud ennetada TORK koolituste näol. Samuti leiab, et Sisekaitseakadeemia õppekavasse sisse viidud õpimoodul toetab varakult elektrišokirelva kasutamist, kuid vajadust TORK koolitustele näeb autor sellegipoolest. (Politsei- ja piirivalveamet, 2020; Haava, 2018, Sisekaitseakadeemia, 2019)

1.3. Õiguslikud alused madalama astme relvade ning elektrišokirelva kasutamiseks

Patrullteenistuses oleval patrullekipaazil on kaasas taskulamp, käeraud või sidumisvahend ning teenistusrelvadest külmrelv (teleskoopnui), gaasirelv, tulirelv (Politsei- ja Piirivalveamet, 2019) ja võimaluse korral ka ekipaazi kohta üks elektrišokirelv. (Politsei- ja Piirivalveamet, 2019) Erivahendid ning teenistusrelvad on loetletud korrakaitseaduses § 78¹ ja § 78². Sunnivahendi valikul tuleb lähtuda olukorrast ning vahendi proportsionaalsusest. (Korrakaitseadus, 2011) Ametnik, kes sundi kasutab, peab arvestama sellega, et valitud vahend, millega sundi rakendatakse, oleks proportsionaalne ning inimest või üldsust kõige vähem kahjustavam. Vahetu sunni eest, olenemata millist vahendit või relva kasutatakse, tuleb isikut, kelle suhtes antud meedet rakendatakse, hoiatada selle kasutamisest. Erandina võib selle tegemata jätta ainult olukorras, kus hoiatada pole võimalik, sest on vaja tõrjuda vahetut kõrgendatud ohtu või korra rikkumine kiirelt lõpetada (näiteks isik ründab ametnikku noaga ja tuleb sooritada tulirelvast või elektrišokirelvast lask) (Korrakaitseadus, 2011). Vahetu sunni eest hoiatamine on samuti reguleeritud korrakaitseaduse järgi, täpsemalt siis paragrahvis 78. (Korrakaitseadus, 2011)

Näiteks kui tekib olukord, kus politseiametniku suhtes on toimumas rünne, ning ründaja kasutab ründeks mõnda külmrelva, ei ole enam mõistlik kasutada füüsilist jõudu või gaasi, sest sellisel juhul võib ründe tõrjumine ebaõnnestuda.

Haava (2014) tööst järeldus asjaolu, et hetkel kehtiv seadusandlus seab liiga palju piiranguid elektrišokirelva kasutamisele. Samuti leidis Haava, et madalama astme ohusituatsioonis oleks elektrišokirelva kasutamine õigustatud. (Haav, 2014, lk 37-38) Seda kinnitab ka korrakaitseseadus, kus elektrišokirelva kasutamine on sätestatud järgnevalt järgnevalt: (Korrakaitseseadus, 2011, § 80 lg 1) „Politsei või seaduses sätestatud juhul muu korrakaitseorgan võib kasutada kõrgendatud ohu tõrjumiseks elektrišokirelva, kui ohu tõrjumine muu vahetu sunni vahendiga, välja arvatud tulirelvaga, ei ole võimalik või ei ole õigel ajal võimalik, ning arvestusega, et elektrišokirelva kasutamisel tehakse kõik võimalik, et sellega ei seataks ohtu muud kaalukat hüvet.”

Kõrgendatud oht on korrakaitseseaduses sätestatud järgnevalt: „Kõrgendatud oht on (Korrakaitseseadus, 2011, § 5 lg 4): oht isiku elule, kehalisele puutumatusetele, füüsilisele vabadusele, suure väärtusega varalisele hüvele, suure keskkonnakahju tekkimise oht või karistusseadustiku 15. peatükis sätestatud I astme kuriteo või 22. peatükis sätestatud kuriteo toimepanemise oht. Kehalise puutumatusete riive käesoleva seaduse tähenduses on seksuaalse enesemääramise õiguse raske rikkumine või raske tervisekahjustuse tekitamine“.

Elektrišokirelva käsitlemine tsiviilkäibes ei ole lubatud, mida kinnitab ka relvaseadus, kus on öeldud, et (Relvaseadus, 2001, § 89² lg 1) „elektrišokirelva või tsiviilkäibes keelatud külmrelva valmistamise, soetamise, omamise, hoidmise, müümise, kandmise, edasitoimetamise, vedamise või muu ebaseadusliku käitlemise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut või arestiga.“ Relvaseadus sätestab, et (Relvaseadus, 2001, § 20, lg 3) „tsiviilkäibes on keelatud elektrišokirelv.“

Alates 01.08.2019 lisandus ka abipolitseiniku seadusesse elektrišokirelva puudutav seadusandlus, mis lubab ka teenistuses olevatel abipolitseinikutel kanda elektrišokirelva, kui nad on selleks läbinud vastavad koolitused. Seda kinnitab abipolitseinikuseadusest järgnev paragrahv: (abipolitseiniku seadus, 2011, § 8 lg 5²) „Abipolitseinik, kellel on abipolitseiniku ülesande täitmisel vajalik kanda elektrišokirelva, peab lisaks esmaõppele läbima elektrišokirelva õppe. Elektrišokirelva õpe kestab vähemalt 16 tundi ning lõpeb arvestusega. Arvestusel tuleb sooritada relva ja relva kasutamist reguleerivate õigusaktide tundmise eksam ning relva käsitlemise katse.“. Töö autor puutub igapäevaselt teenistusülesandeid täites abipolitseinikutega, kes samuti kannavad elektrišokirelva.

Töövahendite korrashoiu sätestab järgnev paragrahv: (Töö tervishoiu ja tööohutuse seadus, 1999, § 4 lg 4¹) „Töökoht ja töövahendid peavad olema tehniliselt heas seisukorras ja korrapäraselt hooldatud. Ohtude vältimiseks ettenähtud kaitsevahendid ja ohutusseadised peavad olema korrapäraselt hooldatud ja kontrollitud“

Tuginedes käsitletule, on autor seisukohal, et elektrišokirelva kasutamise regulatsioonid on liiga ranged. Autor leidis, tuginedes Haava (2018) teooriale, et elektrišokirelva kasutamise oleks õigustatud madalama astme ohusituatsioonides (Haav, 2014, lk 37-38). Seda väidet kinnitab ka asjaolu, et näiteks pipragaasi kasutamine võib mõnel juhul üldsust rohkem kahjustada, sest pipragaasi mõju kestab kauem (Stern, *et.al.*, 2018, pp. 25-28).

1.4. Alternatiivsete teenistusrelvade mõju isiku tervisele

Pipragaas on gaasirelv, mida politseis kasutatakse mõjutusvahendina. Aktiivne koostisosa pipragaasis on OC (*Oleoresin Capsicum*). OC ekstrakt on õli, mis koosneb mitmetest erinevatest ühenditest, mis on eraldatud tsillipipardest. Sõltuvalt kasutatud pipra tüübist ja valmistamisviisist võib pipragaas olla tugeva või nõrga toimega (Stern, *et.al.*, 2018, pp. 25-28).

Pipragaasi mõju kestab keskmiselt 30 kuni 45 minutit, küll aga võib kasutusest tulenev järelmõju kesta tunde. Pipragaasi pihustamine põhjustab silmade viivitamatut sulgemist notsitseptorite (valu retseptor) ja termoretseptorite aktiveerimisega, mis käivitab valu ja põletava kuumuse ning raskendab hingamist, põhjustades hingamisraskust, nohu ja köha. Nende mõjude kestus sõltub pihustatava gaasi tugevusest ja kontsentratsioonist ning kandja tüübist, kuna õli, vaht ja geel pikendavad ärritust. (Bertilsson, *et.al.*, 2017, pp. 391-406)

Pipragaasi mõju sõltub OC kontsentraadi kangusest (Stern, 2018). Mida kangem on kontsentraadi tugevus, seda rohkem see isikut mõjutab.

Ameerika justiitsministeerium poolt tehtud 1994. a pipragaasi kasutamise uuring käsitles kinnipeetud isikute surmi. Leiti, et 63-st juhtumist oli kahel korral pipragaasi kasutamine üks teguritest, mis põhjustas kinnipeetu surma (joonis 1). Mõlemad juhud olid tingitud sellest, et kinnipeetavad olid astmaatikud. (Bowling, *et al.*, 2003)

Joonis 1. Pipragaasi kasutamisest tingitud surmad (Bowling, *et al*, 2003)

Joonis 1 näitab 1994. aastal tehtud Ameerika justiitsministeeriumi uuringu tulemust. Antud uuringus käsitleti 63 surmajuhtumit. Uuringus selgus, et 63-st juhtumist olid pipragaasi kasutamisega seotud surmi vaid 2. Mõlemad surnud põdesid astmat. Sellest võib järeldada, et pipragaasi kasutamine on valdavalt ohutu. Küll aga tuleb silmas pidada asjaolu, et esmaabi tuleb anda kohe pipragaasi kasutamise järel, et ennetada võimalikke negatiivseid tagajärgi (Korraldus, 2011).

Autori arvates ei ole pipragaasi kasutamine kõige humaansem, sest selle mõju kestab 30-45 minutit. Esmaabi osutamine sellises olukorras on äärmiselt oluline, sest isik ei saa pipragaasi toime tõttu silmi avada ning samuti raskendab see hingamist. Autor leiab, et sellisel juhul tuleb arvesse võtta ka avalikku huvi, kuidas rahvas näeb politseid sellises olukorras.

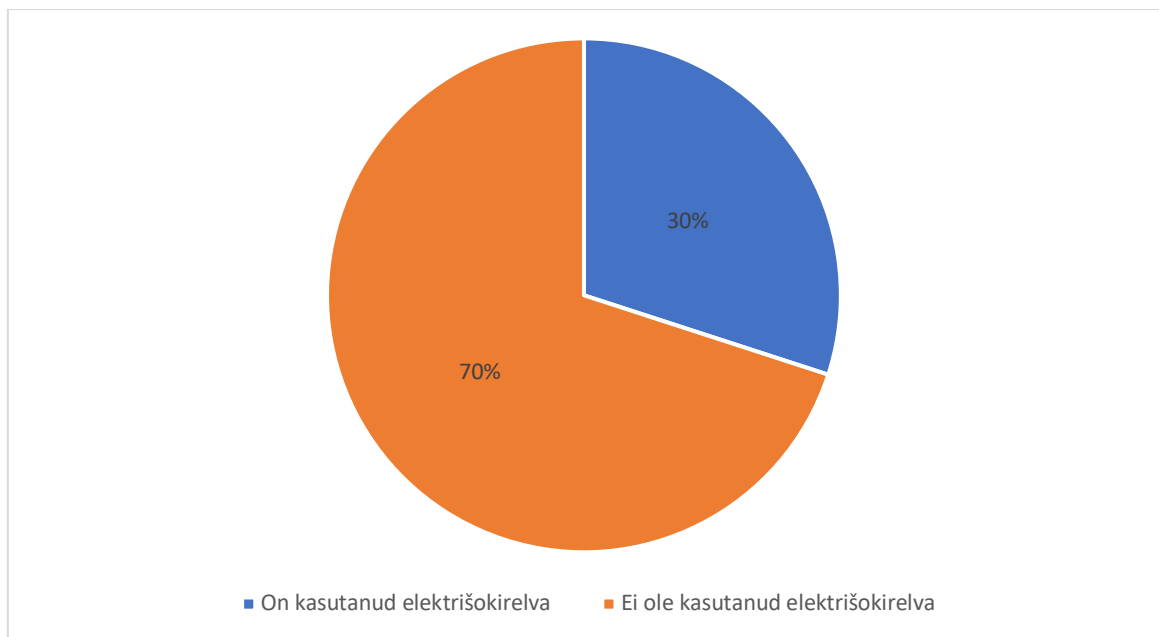
2. EMPIIRILINE UURING

2.1. Uuringu meetodid, protsess ja valim

Lõputöös rakendas töö autor **induktiivset** strateegiat, mille puhul tuleb käsitleda üksikjuhtumeid ning luua seeläbi seoseid. Saadud tulemustele tuginedes saab luua järeldusi ning teha ettepanekuid. (Tartu Ülikool, n.d.) Uurimismeetodina kasutas töö autor kvalitatiivset uurimismeetodit (Õunapuu, 2014, lk 53). Uuringu sihtgrupi moodustasid Lõuna prefektuuri Tartu politseijaoskonna patrullteenistuse patrullpolitseinikud, kes oma töös kannavad elektrišokirelva. Valimina rakendas töö autor **ettekavatsetud valimit**. Ettekavatsetud valim moodustub uuringu autori valitud isikutest lähtudes isiklikest teadmistest, kogemustest ning kõnealuse grupi töö valdkonnast (Õunapuu, 2014, lk 143). Valimi moodustasid 10 patrullpolitseinikku. Töö autorile oli eelnevalt teada, et valimi moodustanud ametnikud kannavad politseitöös elektrišokirelva ning on läbinud elektrišokirelva väljaõppe ametnikud. Valimis olid ametnikud, kes on pidanud elektrišokirelva politseitöös realselt kasutama ning need, kes küll kannavad politseitöös elektrišokirelva, kuid ei ole seda pidanud kasutama.

Valitud ametnikud on töötanud vähemalt aasta aega siseturvalisuse valdkonnas (võttes arvesse ka abipolitseinikuna panustatud aega). See tähendab seda, et valimis osalejad on antud valdkonnas piisavalt pädevad ning suutelised andma kvalitatiivset infot. Vanuselist piirangut autor valimile ei seadnud. Töö autor leidis, et selline valik annab hea ülevaate mõlema poole osas (kes on kasutanud ja kes ei ole) ning seeläbi on võimalik anda ratsionaalseid soovitusi ja tagasisidet uuringu läbiviimise kohta.

Andmekogumismeetodiks on **fookusgrupi intervjuu**. Fookusgrupi intervjuu kujutab endast kitsamat teema käsitlust konkreetsel teemal. Fookusgrupi intervjuu puhul on intervjuueeritavaid 5-10 inimest. Fookusgrupi intervjuud iseloomustavad kaks aspekti – kindel sihtgrupp ja kindel teema. (Õunapuu, 2014, lk 173) Fookusgrupi intervjuu valik tulenes lõputöö teemavalikust ning valimi kriteeriumitest.

Joonis 2. Valimi protsentuaalne kirjeldus (autori koostatud)

Jooniselt 2 nähtub protsentuaalne ülevaade valimi moodustamise suhtes, kui paljud ametnikud valimist on pidanud politseitoos kasutama elektrišokirelva ning kui paljud ei ole pidanud kasutama elektrišokirelva.

Töö autor kasutas intervjuude läbiviimiseks *Facebooki Messenger* veebirakendust, sest COVID-19 olukorda arvesse võttes oli ebaratsionaalne isikutega päriselus kohtuda. Intervjuu koosnes kokku viiest küsimusest (vt lisa 1), et saada ülevaadet elektrišokirelva kasutamise kohta inimestelt, kes on läbinud koolituse selle kandmiseks. Intervjuud viidi läbi ajavahemikus 04.2021 - 05.2021.

Küsimused edastati veebis intervjuueeritavale ametnikule ning vastused edastati häälsõnumiga. Küsimused saadeti isiklikutule enne intervjuu algust, et isikutel oleks võimalik nendega esmalt tutvuda. Vastused transkribeeriti ning analüüsiti.

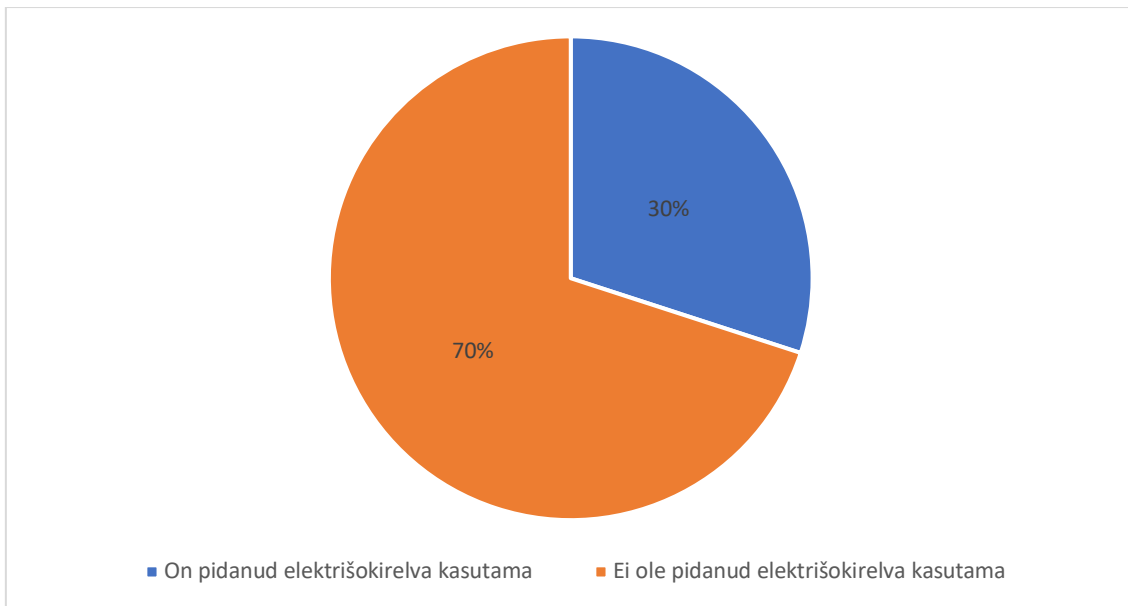
Töö autor lähtus intervjuude analüüsis **suunatud sisuanalüüsi meetodist**, mida rakendatakse siis, kui on olemas juba teooriaid mis vajaksid edasiarendamist. (Laherand, 2008, lk 292-296) Varasemalt käsitletud uuringuid on töö autor töös kajastanud, mistõttu valis töö autor kõnealuse meetodi.

2.2. Ametnike seas läbiviidud tulemuste analüüs

Intervjueeritavatele esitati kokku 5 küsimust. Analüüsis on tsiteeritud ning refereeritud erinevaid politseiametnikke, kellega intervjuud läbi viidi. Osalejate soovil on intervjuud anonüümsed ja vastanud isikuid ei avalikustata. Autor kasutas intervjuude eristamiseks koode. Tööd analüüsiti lähtuvalt väljatoodud vastustest.

Küsimus 1: „Kas olete politseitöös pidanud kasutama elektrišokirelva? Kui jah siis millises olukorras“ (vt lisa 1).

Intervjuudest nähtus, et politseinikud 4, 2 ja 3 on pidanud kasutama politseitöös elektrišokirelva. Ülal nimetatud intervjueeritavate vastusest selgub, et elektrišokirelva kasutati kõrgendatud ohu tõrjumiseks. *“/.../selline juhtum, kus noor mees oli kirvega ja ei olnud siis nõus oma kirvest maha panema, et /.../ oli hea võtta kohe vööpealt taser ja sellega siis nii öelda see oht siis maha suruda taseri kasutamisega.”* Töö autor selgitab, et elektrišokirelv ning taser on sünonüümid. (politseinik 2, 2021)., *“/.../ joobes juht lukustas ennast garaaži ja ähvardas ukse taga meid maha lüüa ja väljus sealt pika noataolise esemega“* (politseinik 3, 2021). *„Oli olukord, kus vaimsete häiretega patsient hakkas palatis laamendama, lõhkudes ära voodi, mille küljest murdis terava metallist eseme ja hakkas sellega pakett akent purustama. Palatisse sisenedes oli ühes käes klaasikillu tükid ja teises käes metallist ese ja hakkas koheselt ründava liigutusega meie suunas tulema ning seejärel kasutasin elektrišokirelva ründe tõrjumiseks“* (politseinik 4, 2021).

Joonis 3. Võrdlus elektrišokirelvade kasutamise osas (autori koostatud)

Teised intervjueritavad ei ole politseitöös pidanud elektrišokirelva kasutama. Küll aga on pidanud politseinikud 5 ja 9 elektrišokirelva kabuurist välja tõmbama, peale mida olukord lahenes. „Kasutama ei ole pidanud, välja olen pidanud võtma aga selle välja võtmine tõi juba piisavalt tulemust“ (politseinik 5, 2021). Politseinik 9 põhjendas elektrišokirelva kabuurist välja võtmist järgnevalt: „/.../ üks isik koos oma perega oli ukse taga ja üks oli lukus ja pääste oli ust maha võtmas, et me teadnud, mis meid seal korteris ees ootab“ (politseinik 9, 2021). Esimese küsimuse vastustele tuginedes leidis töö autor, et elektrišokirelva kasutati kolmel korral ning vahetu ohu tõrjumiseks. Intervjuudest nähtus, et elektrišokirelva kasutamine oli tulemusrikas ning tõsisemate tagajärgedeta. Samuti leidis töö autor, et tuginedes politseinik 5 vastusele mõjus elektrišokirelv ähvardava vahendina ning kasutust kui sellist ei järgnenud. Politseinik 9 valis elektrišokirelva teenistusrelva asemel olukorras, kus ootas korterisse pääsemist samal ajal kui päästeamet ust avas. Intervjuust selgus, et oli alust arvata, et kui uks lahti tehakse, võib sellele järgneda vahetu kõrgendatud oht.

Intervjuudest selgus, et elektrišokirelva kasutati kõrgendatud ohu tõrjumiseks ning positiivse aspektina võib siin välja tuua asjaolu, et relva valik kui selline oli neil juhtudel proportsionaalne. Relva valikul vahetu ohu tõrjumiseks võeti arvesse asjaolu, et isik, kelle suhtes seda kasutati, kõige vähem kannatada saaks.

Küsimus 2: „Kas Te olete kogenud politseitöös olukorda, kus elektrišokirelva kasutamine oleks ära hoidnud olukorra kulmineerumise ning konkreetse erivahendi kasutamine oleks olnud tulemusrikkam?“ (vt lisa 1)

Politseitöös ei ole politseinikud 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ja 10 kogenud olukorda, kus elektrišokirelva kasutamine oleks ära hoidnud olukorra kulmineerumise.

Seevastu leiab politseinik 2, et elektrišokirelva olemasolu oleks olnud abiks joobes meesterahvaga tegelemisel. *„On olnud ka politseitöös ka selline olukord, kus taserit vööpeal ei olnud, aga seda oleks väga vaja olnud, oli selline juhtum, kui alkoholijoobes mees oli siis selline agressiivsem, korraldustele väga ei allunud, et ee siis ühel hetkel haaras siis suure kruvikeeraja ja ei olnud siis nõus seda ära panema, et sai siis kasutatud gaasi aga alkoholijoobes mees ja gaasist väga kasu ei olnud, et tuli siis füüsilisejõuga see oht nii öelda kõrvaldada, et selles olukorras oleks olnud taser kindlasti palju efektiivsem ja siis ohutum ja palju kiirem /.../“* (politseinik 2, 2021).

See olukord võib tõstatada omakorda uue probleemi, mis seisneb selles, et PPA süsteemis ei ole piisavalt palju elektrišokirelvi, mida patrullekipaazidesse suunata (lk 18). Igale ametnikule on küll eraldatud isiklik teenistusrelv teenistusse minnes, kuid igas ekipaazis võiks olla ka elektrišokirelv. Sellega võiks politseinik 2 poolt kirjeldatud olukord jääda eskaleerumata ning rünnaku saaks lõpetata kiiremini. Politseinik 2 sõnul on pipragaasi mõju nii alkoholi- kui ka narkojoobes isiku suhtes vähenenud. Seetõttu pole rünnet pipragaasiga peatada enam nii efektiivne.

Autor toob näiteks olukorra, kus patrullekipaaz peab reageerima kõrgema prioriteediga väljakutsele mõnda suuremasse korterisse. Sellises olukorras võib juhtuda, et agressoreid võib olla rohkem kui üks. Samuti ei saa alati eeldada, et kõik ametnikud peavad kinni turvataktikast. Juhul kui mõlemad ametnikud on eraldatud ning kas ühe või teise ametniku suhtes toimub rünnak mõne terariistaga võib juhtuda, et ametnik, kellel ei ole elektrišokirelva, peab ründe tõrjumiseks kasutama teenistusrelva. Töö autor käsitles teoreetilises osas juhtumit, kus noaga rünnet tõrjuti kasutades teenistusrelva (Koit, 2017). Tuleb toonitada fakti, et juhtum leidis aset ajal, mil politseis ei olnud veel elektrišokirelvad kasutusel, kuid elektrišokirelvade vähesus võib luua olukorra, kus teenistusrelva kasutamine võib olla väljapääsmatu (lk 18).

Politseinik 5 leidis, et kui võrrelda teenistusrelva (Glock 19) ja elektrišokirelva, siis parema tulemuse annab elektrišokirelv. „/.../ Glock ja taser on praegu samal tasandil siis tulemusrikkam saaks olla taseri kasutamine /.../“ (politseinik 5, 2021). Autor järeldab, et tulemuslikkuse all mõeldakse kasutamise kiirust ning väga väikseid tagajärgi inimese tervisele.

„Kindlasti on olnud sellist olukorda, kus taser /.../ oleks /.../ ära hoidnud olukorra kulmineerumise, et oleks inimesed maha rahustanud, et ei oleks nii palju agressiivsust üles näidanud.“ (politseinik 9, 2021). Autor leiab, et politseinik 9 vastusest on võimalik tuua paralleeli elektrišokirelvaga kui psüühilise mõjutusvahendina. Elektrišokirelv, kui see on aktiive, projekteerib 2 laserkiirt. Neid nähes võib agressiivsel isikul tekkida hirm, et tema suhtes kohe kasutatakse elektrišokirelva. Autor leiab, et alati ei ole vajalik sooritada elektrišokirelvast lasku ning vahel piisab vaid selle demonstreerimisest kabuurist väljavõtmise näol.

Küsimus 3: „Kuidas hindate elektrišokirelvade kasutamise regulatsioone?“ (vt lisa 1)

Politseinik 1 leidis, et regulatsioonid on piisavad ning lisas, et kui need oleksid leebemad, siis võivad hakata ametnikud elektrišokirelva liiga kergekäeliselt kasutama. Sellest võib luua seose, kus ametnikud võivad erinevatel väljakutsetel elektrišokirelva kasutada liiga kergekäeliselt, kuna see on tõhusam. „Usun, et ee, nende elektrišokirelvade kasutamise regulatsioonid on ee piisavad, kuna mm vastasel juhul hakkaksid ametnikud seda liiga kergekäeliselt kasutama“ (politseinik 1, 2021).

Politseiametnik peab lähtuma sunnivahendi valikul sündmuse sisust ning arvestama proportsionaalsusega.

See-vastu leiab politseinik 2, et elektrišokirelva võiks käsitleda kui madalama astme sunnivahendit. „/.../tihtipeale näiteks väljakutsetel on olukordi, kus on vaja kedagi kaasa võtta aga tihtipeale on juhtunud niimoodi, et isikud on agressiivsed, võibolla massilt ka suuremad, et siis on see, et ee füüsiline jõud ei käi üle, et isik korraldustele ei allu ee kaasa ei tule, ongi paarimees kasutab näiteks taserit /.../“ (politseinik 2, 2021). Politseinik 2 põhjendab seda sellega, et on juhtunud olukordi, kus agressiivse isikuga tegelemine lõppeb füüsilise jõu kasutamisega ning tekib oht, kus kaasas olevad töövahendid tulevad küljest ära. „/.../ tihtipeale ongi see, et ee tuleb füüsilist jõudu kasutada, pikalt siis nii öelda isikuga maadelda, mille käigus on siis endalgi juhtund, et ee kas teleskoopnui või

kaamera või mis iganes alkomeeter või siis varustusest nii öelda lendab igale poole laiali“ (politseinik 2, 2021). Sellisel juhul on oht, et järelevalveta jäänud töövahend võib saada kahjustada, või satub kõrvalise isiku kätte. Teleskoopnuia sattumine kõrvalise isiku kätte võib põhjustada olukorra, kus ametnikku võidakse rünnata selle sama sunnivahendiga. Selline olukord võib eskaleeruda veel enamgi ning ohtu võivad sattuda nii ametnikud ise, kui ka kõrvalised isikud.

Töö autor leiab, et politseiniku töövahendid peaksid olema kinnitatud selliselt, et need ei saaks niisama lihtsalt ära kukkuda. Samuti vastutab iga politseiametnik ise temale väljastatud töövahendite korrashoiu eest (Töö tervishoiu ja tööohutuse seadus, 1999).

Politseinik 3 leiab, et regulatsioonid võiksid olla leebemad. „*Regulatsioonid võiksid olla leebemad, näiteks võrdsustatud gaasiga*“ (politseinik 3, 2021). Töö autor leiab, et nii gaasirelv kui ka elektrišokirelv on kaks sunnivahendit, mille kasutamisel ei teki tõsiseid terviserikkeid, kui neid kasutada ettenähtud korras. Küll aga leiab autor, tuginedes teooriale, et gaasirelva kasutamisel on selle mõju pikaajalisem ning ebameeldivam (Bertilsson, *et.al.*, 2017, pp. 391-406).

Politseinik 4 sõnas: „*Elektrišokirelv peaks olema võrdsustatud teleskoopnuiaga*“ (politseinik 4, 2021). Teleskoopnuia on külmrelv. Sarnaselt elektrišokirelvaga võib teleskoopnuia valesti kasutamine kaasa tuua tõsiseid tervisekahjustusi. Tuginedes teooriale leiab autor, et kui võrrelda teleskoopnuia ja elektrišokirelva, siis neist kahest omakorda oleks just elektrišokirelva kasutamine kõige humaansem ning vähem tervisekahjustusi põhjustavam (lk 10).

Intervjuus politseinik 5-ga selgus, et politseinik 5 on arvamusel: „*Regulatsioonid võiksid jah nats leebemad olla*“ (politseinik 5, 2021).

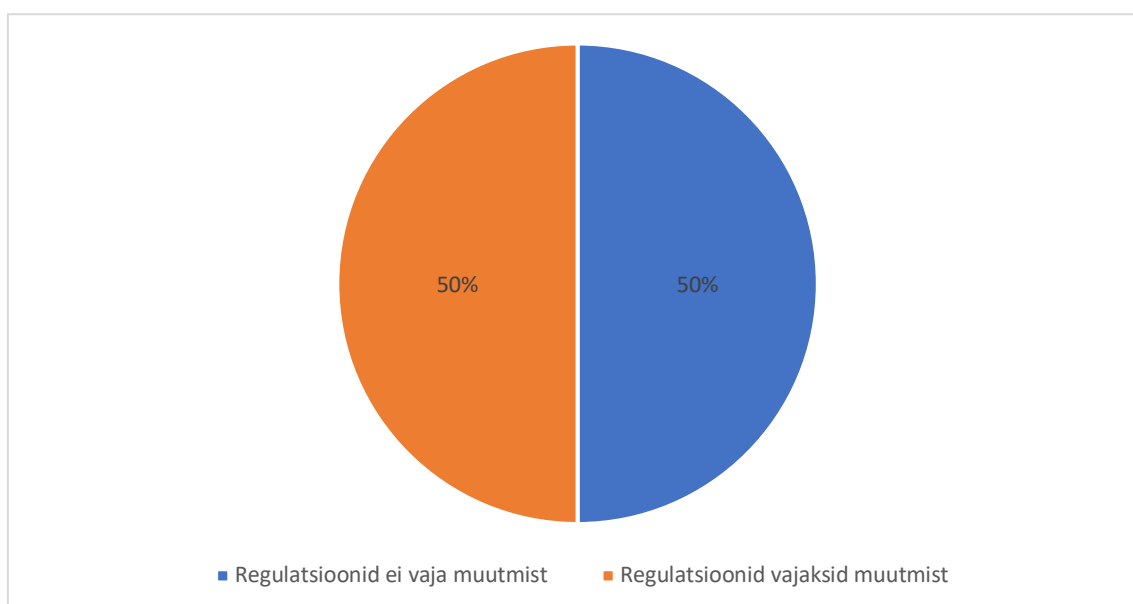
Politseinikud 6 ja 10 on mõlemad seisukohal, et elektrišokirelva kasutamise regulatsioonid on paigas ega vaja muutmist (politseinik 6, politseinik 10, 2021).

Intervjuust politseinik 7-ga selgus, et ka tema on seisukohal, et elektrišokirelva kasutamine võiks olla reguleeritud teisiti. Täpsemalt siis pipragaasi või teleskoopnuiaga samal tasandil. „*Kuna praegust on elektrišokirelv võrdsustatud relva kasutamisega siis minu arust võiks olla see samaväärne kui näiteks nuia või gaasi kasutamisega kuna siis saaks päris palju olukordi kiiremini ära lahendada või paremini.*“ (politseinik 7, 2021).

Politseinik 7 põhjendas enda arvamust sellega, et elektrišokirelv võimaldab kriitilisi olukordi efektiivsemalt ning kiiremini lahendada.

Politseinik 8 leiab, et elektrišokirelva kasutamine on hästi reguleeritud. „*Leian, et seadus annab politseile elektrišokirelvade näol võimaluse kõrgendatud ohu tõrjumiseks.*“ (politseinik 8, 2021).

Intervjuust politseinik 9-ga selgus, et politseinik 9 hindab elektrišokirelva kasutamise regulatsioone piisavateks, kuid võrdleb elektrišokirelva tulirelvaga ning lisab, et elektrišokirelva kasutamise poolt otsuste vastuvõtmine on kergem, kui seda võrrelda näiteks tulirelvaga. Põhjendades seda sellega, et elektrišokirelva kasutades on väga väike võimalus kellegi vigastamiseks (politseinik 9, 2021).

Joonis 4. Kas elektrišokirelva regulatsioonid vajavad muutmist (töö autor)

Jooniselt 4 nähtuvad valimi moodustanud patrullpolitseinike arvamused elektrišokirelva kasutamise regulatsiooni osas. Küsimus number 3 andis vastuseks, et pool valimist on seisukohal, et elektrišokirelva kasutamist tuleks tuua aste madalamale. Tuginedes Haava (2014) tööle järeldus asjaolu, et Haava tegi ettepaneku regulatsioonide muutmiseks, põhjendades seda sellega, et regulatsioonid on liiga ranged ning need pärsivad elektrišokirelva efektiivset kasutamist. (Haava, 2014)

Küsimus nr 4: „Kas Te leiate, et elektrišokirelva väljaõpe on piisav? Põhjendage oma arvamust „, (vt lisa 1).

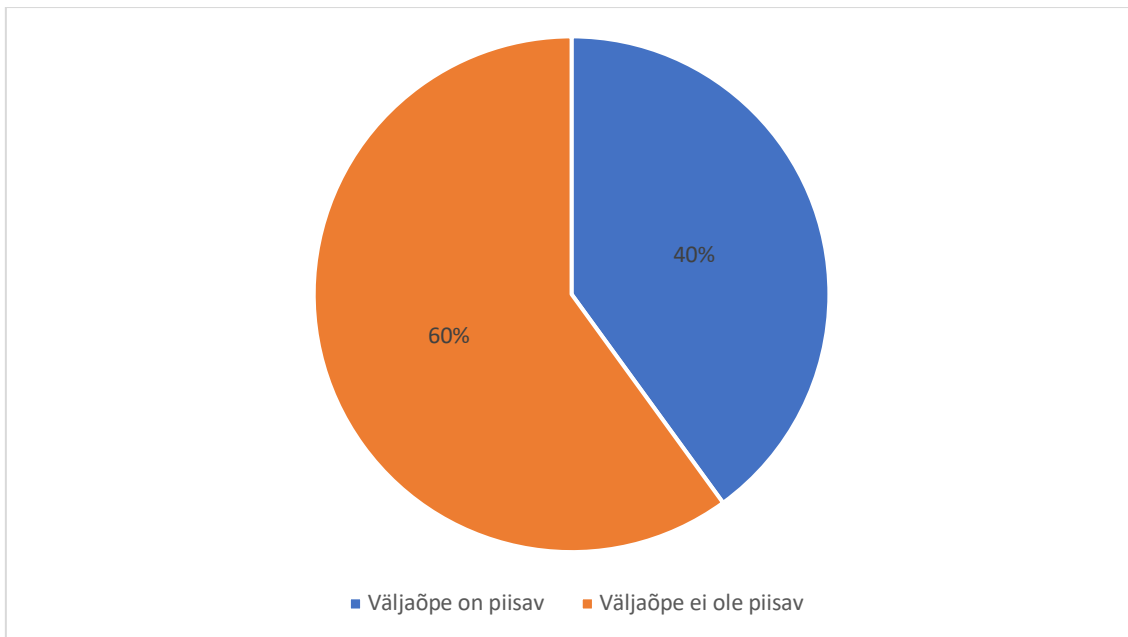
Intervjueeritavatest olid politseinikud 1, 2, 3, 4, 6 ja 8 veendumisel, et elektrišokirelva väljaõpe ei ole piisav. Eelnevalt nimetatud intervjueeritavad näevad täiendkoolituste vajadust.

Politseinik 1 leiab, et väljaõpe ei ole piisav ning tõi põhjenduseks: „/.../ tihtipeale kasutama pingelistes olukordades, siis see ee mida rohkem väljaõpet, seda vähem juhtuks seda, et nii öelda ametnik jookseks lukku nendes pingelistes olukordades“ (politseinik 1, 2021). Politseinik 2 leiab samuti, et väljaõpet võiks rohkem olla, põhjendades seda järgnevalt: „/.../ elektrišokirelva väljaõpet võiks nagu rohkem olla et võibolla iga tork korra üle käia et võib tihti ette tulla olukordi et näiteks adrenaliin peksab üle ja siis võib unustad ära, et ee kuidas näiteks isikule voolu juurde anda kui näiteks juba teisena lask tehtud et siis ei vajutaks uuesti päästikule, et siis vajutaks nii öelda kõrval olevat siis seda säristus nuppu et kõik sellised asjad kuidas näiteks ee kassetti vahetada /.../“ (politseinik 2, 2021).

Sarnaselt politseinik 1-le ja politseinik 2-le leiavad ka politseinikud 3, 4 ja 6, et elektrišokirelva väljaõpe ei ole piisav. „/.../ on toimunud palju juhulaskes selle väikse aja jooksul kui nad meil olemas olnud on. Sama nagu relvaga, mida rohkem käsised seda parem ta on“ (politseinik 3, 2021). Politseinik 4 sõnab: „Väljaõpe võiks olla tihedamini, kuna pisidetamid aja möödudes ununevad“ (politseinik 4, 2021). Ka politseinik 6 põhjendas vajadust täiendkoolituste osas lähtudes asjaolust, et elektrišokirelva erinevad funktsioonid vajaksid meeldetuletust (politseinik 6, 2021).

Politseinik 8 leidis, et väljaõpe kui selline on piisav, kuid politseinik 8 näeb vajadust täiendkoolituste näol. Politseinik 8 täpsustas, et ehki elektrišokirelva igapäevaselt ei kasuta, tuleks tihedamalt läbida täiendavaid koolitusi (politseinik 8, 2021).

Teised intervjueeritavad politseiametnikud leidsid, et elektrišokirelva kasutamise väljaõpe on piisav ning ei toodud välja vajadust täiendkoolituste osas.

Joonis 5. Elektrišokirelva täiendkoolituste vajadus (töö autor)

Jooniselt 5 nähtub protsentuaalselt elektrišokirelva täiendkoolituste vajadus, tuginedes intervjuueeritavate politseiametnike tagasisidele.

Autori arvates ei piisa ainult ühekordsest elektrišokirelva väljaõppest. Teoreetiline osa tõi välja, et elektrišokirelva väljaõpe on senini olnud ühekordne (lk 17). Võttes arvesse asjaolu, et elektrišokirelv on relv, vajab selle käsitlemine iga-aastast täiendkoolitust ning teste. Vajadust täiendkoolitustele kinnitab ka teoorias käsitletud asjaolu, kus selgus, et aastal 2019 tehti kokku 6 juhulasku, millest ükski õnneks ei tabanud juures viibinud isikuid (Politsei- ja Piirivalveamet, 2020). Täiendkoolitused aitaksid vähendada juhulaskude tekkimise ohtu. Samuti tõdeb autor, et elektrišokirelva täiendkoolitused lihtsustaksid ametnike poolset elektrišokirelva kasutamise kulgu, kui tekib olukord, kus elektrišokirelva kasutamine on vältimatu.

Küsimus nr 5: „Kui peaksid valima, kas kasutada pipragaasi või elektrišokirelva, siis millist kasutaksid ning miks?“ (vt lisa 1).

Autori poolt esitatud küsimusele, millist sunnivahendit intervjuueeritav kasutada eelistaks vastati järgnevalt: „/.../ sellele ei ole nagu ühest vastust, /.../ kuna see oleneb kõik olukorrast /.../“ (politseinik 1, 2021). Patrullpolitseinik 1 leidis, et on olukordi, kus pipragaas täidab oma eesmärgi, kuid on olukordi, kus pipragaasi kasutamise asemel tuleb kasutada elektrišokirelva (politseinik 1, 2021). Olukordi, kus on vaja kasutada

elektrišokirelva põhjendas ta järgnevalt: „/.../sündmuste puhul kus tegemist on juba nugade või asjadega, siis ilmselgelt ei tee pipragaasiga midagi ära.. või suitsiitstete inimeste puhul /.../ pigem ka elektrišokirelva /.../“ (politseinik 1, 2021).

Politseinik 1 tõdeb, et ametnik peab olema suuteline ära tajuma, kus millist sunnivahendit (relva) rakendada tuleb. Tuleb suuta teha valikuid erinevate sunnivahendite kasutamise osas lähtuvalt hetke olukorrast ning ohu liigist. Lisaks peab ametnik olema suuteline kriitiliselt mõtlema ning vajaduspõhiselt kas jääma valitud sunnivahendi kasutamise juurde või kaaluma teise sunnivahendi kasutamist (politseinik 1, 2021). Intervjuu vastusest nähtub, et sunnivahendi valik tuleneb ohu liigist ning ametnik peab sunnivahendi valima proportsionaalselt.

Politseinik 2 on seisukohal, et mõlemal relval on omad plussid ja miinused, kuid eelistab kasutada pigem elektrišokirelva (politseinik 2). Politseinik 2 toob pipragaasi kasutamise puhul negatiivse poolena välja selle, et pipragaas võib kanduda õhu kaudu ametnikule, raskendades ametniku tööd. Samuti võib tekkida olukord, kus pipragaasi kasutamine ei tekita isiku, kelle suhtes pipragaasi kasutatakse, mingisugust reaktsiooni (politseinik 2, 2021).

Nii nagu pipragaasi kasutamise puhul tõi politseinik 2 välja pipragaasi kasutamise negatiivse poole, leidis politseinik 2, et ka elektrišokirelva kasutamisel võib tekkida komplikatsioone. Politseinik 2 põhjendas end järgnevalt: „/.../ elektrišokirelva puhul on ka see et ee et ee tihtipeale on isikutel riietus selline paksem, et siis pead arvestama, et need nõelad ei pruugi läbistada seda riietust ja peadki valima sellise koha kuhu siis taserit siis nõ lasta /.../“ (politseinik 2, 2021). Politseinik 2 vastusest leidis töö autor, et nii nagu pipragaasi kasutamise puhul tuleb arvestada ümbruskonna teguritega, tuleb elektrišokirelva kasutamisel arvestada isiku, kelle suhtes elektrišokirelva kasutatakse, selle isiku riietuse tegurit. Kui isik kannab rohkelt üleriideid võib tekkida olukord, kus elektrišokirelva kasutamine ei ole enam efektiivne (politseinik 2, 2021). Töö teoreetilises osas on autor käsitlenud elektrišokirelva nooli, mille pikkus 11,4 mm (lk 13), mistõttu ei pruugi nooled läbistada isiku üleriideid ega luua nahaga kontakti.

Politseinik 3 põhjendas oma valikut, miks ta eelistaks kasutada elektrišokirelva sarnaselt nagu seda tegi politseinik 2. „Kasutaksin pigem taserit kui gaasi, sest gaasiga võib ise pihta saada ja see võib enda töö efektiivsust häirida/.../“ (politseinik 3, 2021).

Töö autor näeb pipragaasi kasutamisel miinusena asjaolu, et pipragaasi puhul on oht saada sellest ise mõjutatud. Samuti võib selle mõju kanduda ka kõrvalistele isikutele (politseinik 2, politseinik 3, 2021). Arvestades asjaolu, et pipragaasi pihustatakse isikule vahetust lähedusest ning see võib olla gaasi, geeli või vahu konsistentsiga (lk 20) tuleb enne kasutamist arvestada erinevate teguritega, et minimeerida oht endale või kõrvalistele isikutele.

Erinevalt eelpool nimetatud ametnike vastustest eelistab politseinik 4 kasutada just pipragaasi (politseinik 4, 2021). Politseinik 5 eelistaks kasutada elektrišokirelva põhjendades seda selle tulemuslikkusega (politseinik 5, 2021). Samuti leiab ta, et kui elektrišokirelva kasutamine on koheselt efektiivne, siis pipragaas ei pruugi kohe mõjuma hakata (politseinik 5, 2021).

Politseinik 6 põhjendas valikut järgnevalt: „*võimalusel kasutaksin ikkagi elektrišokirelva, kuna see on ikkagi tõhusam vahend /.../*“ (politseinik 6, 2021). Kui politseinik 1 kirjeldas oma vastuses, et sunnivahendi valikul peab lähtuma olukorrast, on ka politseinik 6 samal arvamusel (politseinik 1, politseinik 6, 2021). Töö autori arvates näitavad politseiametniku pädevust ühtlasi analüütiline reageerimisvõime, võime mõelda kriitiliselt ning oskus vastu võtta otsuseid kriitilises olukorras.

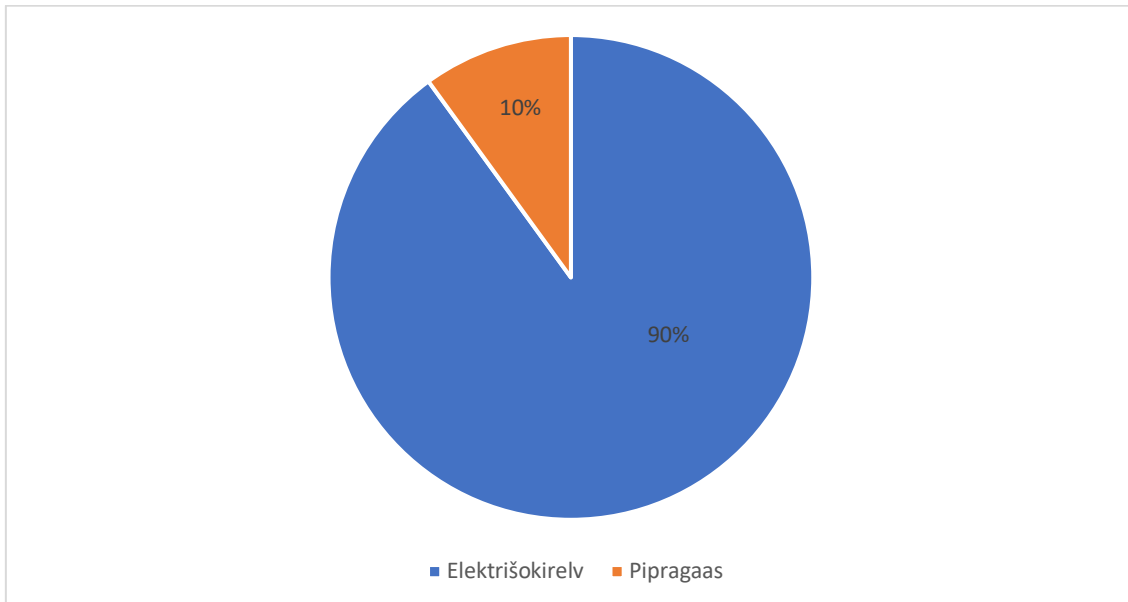
Ka politseinik 7 intervjuu vastuses on läbivaks jooneks elektrišokirelva kiirus (politseinik 7, 2021). Politseinik 7 toob vastuses välja, et elektrišokirelva valiks ta juba põhjusel, kuna esiteks see on efektiivsem ning teiseks, pipragaasi mõju ei ole hetkeline, vaid selle kasutamise järgse toime täielik saavutamine võib aega võtta (politseinik 7, 2021).

Politseinik 8 on politseinik 7-ga samal seisukohal: „*Kui peaksin valima kas kasutada pipragaasi või elektrišokirelva siis kalduksin pigem elektrišokirelva poole. Seda põhjusel, et mõndades konfliktsituatsioonides on see efektiivsem ja mõjub koheselt.*“ (politseinik 8, 2021).

Politseinik 9 vastus oli üsna konkreetne ning põhjendus oli järgnev: „*/.../ ma kasutaksin pigem elektrišokirelva, sest ma isegi ei kanna pipragaasi isegi vöö peal.*“ (politseinik 9, 2021).

Autor nõustub vastanute 10, 1 ja 6 väitega, et sunnivahendi valik tuleneb konkreetsest olukorrast. Politseinik 10 eelistaks kasutada elektrišokirelva, põhjendades seda

kasutamise efektiivsusega. Samuti toob politseinik 10 välja pipragaasi kasutamise puhul selle võimaliku negatiivse mõju nii ametnikule endale, kõrvalistele isikutele kui ka selle, et pipragaasi mõju kestab kaua (politseinik 10, 2021).

Joonis 6. Valimi eelistused võrreldes elektrišokirelva ja pipragaasi (autori koostatud)

Joonisel 6 on välja toodud protsentuaalselt valimi moodustanud politseiametnike eelistused elektrišokirelva või pipragaasi kasutamise vahel. Intervjuudest selgus, et 10st politseiametnikust 9 eelistavad kasutada elektrišokirelva.

Tuginedes teooriale ning intervjuu vastustele leidis autor, et elektrišokirelva eelistus tuleneb selle efektiivsusest (lk 12) Elektrišokirelva kasutamisel läbib isiku keha elektrivool, mis mõjutab motoorset närvisüsteemi (Roos, 2009, lk 8). Isik ei saa seeläbi enam vastupanu osutada ning vahetu kõrgendatud ohu tõrjumine on edukas. Pipragaasi efektiivsus sõltub selle kangusest ning kõrgema talumisläve korral ei pruugi selle kasutamine soovitud tulemust anda (lk 20).

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Töö käigus selgus, et elektrišokirelva kasutati kõrgendatud ohu tõrjumiseks (lk 19, 24, 25). Intervjuude tulemused viitavad asjaolule, et ametnikud, kes on pidanud elektrišokirelva kasutama, on seda teinud seaduspäraselt. Kõnealused ametnikud kasutasid elektrišokirelva olukordades, kus isikul oli käes mõni ese, millega ametnikku

rünnata. Autor tõdes, et intervjuudest selgus, et ametnikud suudavad säilitada kriitilise mõtlemise ning samuti suudavad relva valida proportsionaalselt.

Elektrišokirelva kasutamise probleemideks ilmnesis järgnevad asjaolud. Esiteks selgus, et käesolev seadusandlus, mis reguleerib elektrišokirelva kasutamist, on ametnike arvates liiga range. Seda väidet kinnitab ka Haava (2014) töö, kus selgus, et elektrišokirelva regulatsioonid on liiga karmid. (Haav, 2014, lk 38)

Sellel seisukohal on pooled valimis osalenud ametnikud (lk 27-29). Uuringust selgus, et mitmed ametnikud leidsid, et elektrišokirelva kasutamise alused võiksid olla samasugused nagu on pipragaasi puhul. Teoreetilises osas toob autor välja elektrišokirelva kasutamise plussid ja miinused (lk 10-13). Uuringust selgus, et kõik ametnikud ei leia, et elektrišokirelva kasutamise regulatsioone oleks vaja uuendada. Uuringust nähtus, et kui regulatsioonid oleksid leebemad, võiks tekkida olukord, kus elektrišokirelva hakatakse liiga kergekäeliselt kasutama (lk 27). Teoreetilises osas käsitles autor Ameerikas 2011. aastal viidi läbi uuringut elektrišokirelvade väärkasutuse kohta, kus nähtus asjaolu, et elektrišokirelvi kasutati „õppetunni“ andmiseks, piinamiseks jne (Stinson, *et al.*, 2012). Sellele tuginedes näeb autor vajadust elektrišokirelva regulatsioonide muutmise järele, et suurendada teenistuslikku järelevalvet elektrišokirelva kasutamise üle.

60% valimist tõi välja probleemina selle, et käesolev väljaõpe elektrišokirelva kasutamiseks ei ole piisav. Uuringust nähtus, et elektrišokirelva jätkusuutlikuks kasutusoskuseks tuleks teha regulaarseid täiendkoolitusi. Seda kinnitab ka Haava (2018) töö, kus nähtus, et esiteks elektrišokirelva kandmise õigus ei aegu ning tõi välja asjaolu, et elektrišokirelva kandmise õiguse pikendamiseks tuleks läbida iga-aastane TORK koolitus (Haava, 2018, lk 69). Uuringu tulemusest selgus, et ametnikud võivad unustada kriitilises olukorras elektrišokirelva kasutamise põhitõed.

Samuti selgus, et elektrišokirelva hooletust käsitlemisest tehakse juhulaske (lk 30-31). Hooletut käsitlemist kinnitab ka teoreetilises osas käsitletud turvataktika insidentide analüüsi, kus selgus, et 2019 aastal sooritati 6 juhulasku. Samuti selgus, et 2019. aastal kasutati elektrišokirelva kokku 11 erineval korral. (Politsei- ja Piirivalveamet, 2020) Positiivsena toob autor välja, et Sisekaitseakadeemia on õppekavasse sisse viinud elektrišokirelva väljaõppe (Sisekaitseakadeemia, 2019). Töö autor sai koos oma

kolleegidega elektrišokirelva kasutamise väljaõppe juba aastal 2018, peale mida ei ole rohkem elektrišokirelva kasutamise koolitusi toimunud. Võttes arvesse asjaolu, et elektrišokirelv on relv, mida kasutatakse kõrgendatud ohu tõrjumiseks, vajab selle relva käsitlemine autori arvates kindlasti täiendavaid koolitusi/väljaõpet.

Uuringus selgus, et 50% valimist (joonis 4) on seisukohal, et regulatsioonid vajaksid muutmist. Haava (2014) käsitletud töös selgub samuti asjaolu, et elektrišokirelvade kasutamine on liiga range (Haav, 2014, lk 38). Haava töö tulemusena selgus, et elektrišokirelvade kasutamine toetaks väljakutsete lahendamist ning väheneks oht, kus ametnikud võiksid ise saada mõjutatud mõne muu sunnivahendi kasutamise järel. (Haava, 2014, 16)

Uuringust selgus, et 90% intervjueeritavatest eelistab pipragaasi asemel kasutada elektrišokirelva (vt joonis 6) just selle efektiivsuse poolest (lk 31-34). Elektrišokirelva kasutamise järel tabab isikut elektrilaeng, mis muudab isiku ajutiselt liikumisvõimetuks (Link, *et.al.*, 2008, pp. 395-397). Kui võrrelda pipragaasi ja elektrišokirelva, siis elektrišokirelva kasutamise järel on toime momentaalne. Elektrilaeng mõjutab mootorset närvisüsteemi ning isik ei kontrolli enam oma liigutusi (Roos, 2009, lk 8). Samuti leiab autor, et elektrišokirelva kasutamine toob kaasa vähem vigastusi, kui seda kasutada varajasemas staadiumis. Seda kinnitab ka Haav oma uuringus (2014). Madalama astme sunnivahendid ei ole nii efektiivsed, kui elektrišokirelv, mistõttu võib tekkida olukord, kus madalama astme sunnivahendit tuleb kasutada korduvalt (Haav, 2014, lk 16). Autor leiab, et madalama astme sunnivahendi korduv kasutamine ühe isiku korrale kutsumisel vähendab selle efektiivsust ning sellest tulenevalt võib ründe tõrjumine olla keeruline.

Töös selgus, et pipragaasi kasutamine ei anna alati soovitud tulemust ning võib põhjustada olukorra, kus nii ametnikud ise kui ka kõrvalised isikud võivad saada mõjutatud pipragaasi kasutamise tulemusest. Toodi välja asjaolu, et pipragaas võib kanduda ametnikele ning kõrvalistele isikutele. Selline olukord muudab sündmuse lahendamise keeruliseks ning rünne ei pruugi saada lõpetatud (lk 32-34). Teoreetilises osas on autor käsitlenud pipragaasi mõju ning samuti selgus, et pipragaasi kasutamisel on selle mõju kestvus pikaajalisem (Bertilsson, *et.al.*, 2017, pp. 391-406). Tuginedes teooriale ja uuringule järeldeb autor, et elektrišokirelva kasutamise eelistus on põhjendatud. Samas ei saa elektrišokirelva kasutamist võtta kergekäeliselt, sest see suurendab ohtu elektrišokirelva väärkasutamise osas (lk 11).

Autor teeb Politsei- ja Piirivalveametile järgnevad ettepanekud:

Esiteks luua võimalused elektrišokirelva täiendavaks väljaõppeks. Elektrišokirelv on relv, mistõttu peab autor vajalikuks täiendavaid koolitusi. Väljaõppe vajadust kinnitavad ka teoorias käsitletud juhulasud ning elektrišokirelva kasutamised (lk 16-17). Koolitused suurendaksid ametnike julgust kasutada elektrišokirelva olukordades, kus selle kasutamine oleks õiguspärane. Samuti leiab autor, et regulaarsed koolitused aitavad kõrgendatud ohu korral kasutada elektrišokirelva eesmärgipäraselt ning ründe tõrjumine oleks seeläbi edukas.

Teiseks luua elektrišokirelva korrasoleku testimiseks selleks vastav koht. Hetkel toimub Tartu politseijaoskonnas elektrišokirelva testimine üldkasutatavas koridoris ning hooletusest võib tekkida olukord, kus sooritatakse juhulask. Seda kinnitasid ka intervjuu tulemused (lk 30). Elektrišokirelvad paiknevad Tartu politseijaoskonnas koridoris varustusele eraldatud riiulite peal kohvris. See omakorda tekitab võimaliku ohu, kus hajameelsusest või teadmatuses võib toimuda juhulask. Juhulasku sooritamine on sellises kohas äärmiselt ohtlik, kuna elektrišokirelva laenupaketist lendavad lasu korral välja kaks noolt, mis võivad tabada isikut, kes viibib vahetus lähenduses ametnikuga, kes korrasoleku testi parasjagu sooritab. Vajadust sobiva koha jaoks elektrišokirelva testimiseks kinnitavad ka autori poolt teoorias käsitletud turvataktika intsidendid, kus nähtus, et 6-st juhulasust 3 sooritati relvaruumis ning ülejäänud 3 juhulasku sooritati kas patrulliruumis või selle vahetus läheduses (Politsei- ja Piirivalveamet, 2020). Teoreetilises osas on käsitletud elektrišokirelva Axon X2 töökorrasoleku kontrolli põhimõtteid, mida iga ametnik, kes elektrišokirelva teenistuses kasutab, sooritama peab (lk 13). Autor leiab, et kui oleks olemas spetsiaalne koht elektrišokirelva testimiseks, väheneks oht kõrvalistele isikutele marginaalselt. Autor tõdeb, et kui teenistusrelvad asuvad relvaruumis ning teenistusrelva laadimiseks ja kontrollimiseks on selleks spetsiaalne koht, peaks elektrišokirelva puhul olema sama tegumood.

Neljandaks teeb autor ettepaneku seadusandluse üle vaatamiseks ning korrakaitseaduse § 80 lg 1 muudatuste tegemiseks. Autor lisab, et regulatsioonide muutmise järel tekiks vajadus täiendavale elektrišokirelvade kasutamise järelevalvele, et viia elektrišokirelvade väärkasutuse võimalus minimaalseks.

Viiendaks teeb autor ettepanku elektrišokirelvade arvu suurendamiseks. Teoorias selgus, et Tartu politseijaoskonnas on vaid viis kasutuses olevat elektrišokirelva (lk 18). Välitöö kord sätestab, et igal patrullil peab välitöös kaasas olema üks elektrišokirelv juhul kui see on patrullis töötavale politseinikule väljastatud (Politsei- ja Piirivalveamet, 2019). Sellest tulenevalt ei pruugi igale patrullekipaazile elektrišokirelva hetkel jaguda, sest neid kasutavad ka abipolitseinikud. Seega ei ole autori arvates viis elektrišokirelva terve patrullitalituse kohta piisav.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada, millised on elektrišokirelva kasutamise probleemid Tartu politseijaoskonna näitel. Eesmärgi saavutamiseks püstitas autor kolm uurimisküsimust ning 5 uurimisülesannet. Püstitatud uurimisülesanded toetasid autori hinnangul uurimisküsimustele vastuste leidmist. Töö teoreetilises osas tutvus autor varasemalt läbiviidud uuringutega elektrišokirelva teemadel ning töötas läbi valdkonnapõhist kirjandust. Uuringu läbiviimiseks toetas autor 10 intervjuud Tartu politseijaoskonnas töötavate patrullpolitseinikutega.

Uuringust selgus, et elektrišokirelva kasutati kõrgendatud ohu tõrjumiseks.

Lõputöö tulemusena selgusid elektrišokirelva kasutamise probleemid Tartu politseijaoskonna näitel. Tööst selgus, et elektrišokirelva kasutamise regulatsioonid on elektrišokirelva efektiivseks kasutamiseks liiga ranged. Seda kinnitab nii teoreetiline kui ka uuringus käsitletu. Samuti toodi välja, et elektrišokirelva kasutamise alused võiksid olla gaasirelvaga samal alusel. Autor leidis, et elektrišokirelva kasutamise astme madaldamise korral võiks tekkida vajadus täiendavale järelevalvele, et ennetada elektrišokirelva võimalikku väärkasutust.

Töös nähtus asjaolu, et elektrišokirelva väljaõpe ei ole piisav ning sellest tulenevalt on vajadus regulaarseks täiendõppeks TORK koolituste näol. Turvataksita analüüsist nähtus, et sooritati 6 juhulasku, millest õnneks ükski ei tabanud läheduses viibivaid isikuid. Juhulaskude probleemi tõsteti esile ka uuringus. Täiendkoolitused aitaksid ennetada juhulaske ning ametnikud tunneksid end kriitilistes olukordades kindlamalt. Tuginedes turvataktika analüüsile ning uuringule leiab autor, et elektrišokirelvade testimiseks puudub selleks sobilik koht. Teoorias on välja toodud asjaolu, et Tartu politseijaoskonnas toimub elektrišokirelva testimine üldkasutatavas koridoris, mistõttu valitseb oht, kus juhulasu korral võib keegi viga saada.

Selgus, et Tartu politseijaoskonnas kasutuses kokku viis elektrišokirelva. Võttes arvesse, et elektrišokirelvi kasutavad lisaks ametnikele ka abipolitseinikud, võib tekkida olukord, kus mõnele patrullekipaazile ei jagu elektrišokirelva. Teoorias selgus, et lisaks ametnikele kasutavad elektrišokirelvi ka abipolitseinikud. Välitöö korras on välja toodud, et patrullil peab kaasas olema üks elektrišokirelv. Elektrišokirelva puudus võib tuua olukorra, kus

ametnik peab kõrgendatud ohu tõrjumiseks kasutama teenistusrelva ajal, mil selle ohu tõrjumine oleks olnud elektrišokirelvaga võimalik.

Töö autor tegi tulemustele tuginedes järgnevad ettepanekud: luua täiendkoolitusi elektrišokirelva kasutamise kohta, ettepanek seadusandluse muutmiseks ning sellest tulenevalt järelevalve suurendamine, luua elektrišokirelva töökorrasoleku testimiseks selleks ettenähtud koht, juurde hankida täiendavaid elektrišokirelvi.

Lõputöös püstitatud uurimisprobleemile leidis autor vastuse ning töö teoreetiline ning empiiriline osa toetas töö läbiviimist.

SUMMARY

This thesis is 46 pages long. It consists of two parts – theoretical and empirical research. The research problem is posed as a question: what the problems with the use of electric shock weapons are and how can they affect the resolution of critical situations. The aim of the dissertation was to identify the problems of using and electric shock weapon on the example of Tartu Police Department and based on that to make suggestions for improvements to solve these problems. The method of the thesis is based on qualitative research. To achieve this goal, 10 interviews were conducted, and the literature was analyzed to provide an overview of the problems of using and electric shock weapon. 36 sources have been used in this dissertation, additionally 10 interviews. The results showed the following findings: the electric shock weapons were used legally and to combat the increased risk, the regulations for the use of the electric shock weapons are too strict; one-time training of the electric shock weapon is not enough to ensure safe handling of the electric shock weapon; there are not enough electric shock weapons. Based on the results, the author made the following proposals: training should take place once a year; a place for testing an electric shock weapon should be created; legalization should be amended to increase the efficiency of the use of an electric shock weapon; and the number of electric shock weapons in the police department should be increased.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Abipolitseiniku seadus (2011) RT I, 06.05.2020, 2.

Anon, 2009. TASER International Launches Revolutionary New Multi-Shot TASER Device With Precision Shaped Pulse Technology. Axon Enterprise, Inc. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://investor.axon.com/press-releases/press-release-details/2009/TASER-International-Launches-Revolutionary-New-Multi-Shot-TASER-Device-With-Precision-Shaped-Pulse-Technology/default.aspx> [Kasutatud 07.04.2021].

Anon, TASER CITIZEN DEFENSES SYSTEM FACT SHEET. [Võrgumaterjal] Leitav: http://media.mlive.com/elections_impact/other/Citizen%20Sales%20and%20TASER%20C2%2005%2008%2012.pdf [Kasutatud 07.04.2021].

Axon Enterprise, 2018. *TASER TRAINING*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://cityadmin.carlsbadca.gov/civicax/filebank/blobdload.aspx?BlobID=39904> [Kasutatud 08.05.2021].

Baliatsas, C. *et al.*, 2021. Human Health Risks of Conducted Electrical Weapon Exposure. *JAMA Network Open*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2776303> [Kasutaud: 14.04.2021].

Bertilsson, J., Petersson, U., Fredriksson, P. J., Magnusson, M., Frasson, P. A., 2017. Use of pepper spray in policing: retrospective study of situational characteristics and implications for violent situations. *Police Practice & Reaserch*, 18(4), pp 391-406.

BNS, 2018. Politsei ostis 35 elektrišokirelva. *Postimees*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.postimees.ee/4438025/politsei-ostis-35-elektrisokirelva> [Kasutatud 30.03.2021].

BNS, 2018. Politsei plaanib osta veel 25 taserit. *Postimees*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.postimees.ee/6410294/politsei-plaanib-osta-veel-25-taserit> [Kasutatud 30.03.2021].

Bowling, M., Gaines, M. & Petty C. S, 2003. Effectiveness and Safety of Pepper Spray *National Institute of Justice*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://nij.ojp.gov/library/publications/effectiveness-and-safety-pepper-spray> [Kasutatud 15.04.2021].

Dermengiu, D., Hostiuc, S. & Curcă, G., 2008. Electroshock weapons: physiologic and pathologic effects - literature review. *Romanian Society of Legal Medicine*, 16(3), pp. 187-193. Leitav: <http://www.rjlm.ro/system/revista/7/187-193.pdf> [Kasutatud 07.04.2021].

Greenemeier, L., 2007. TASER Seeks to Zap Safety Concerns. *Scientific American*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.scientificamerican.com/article/taser-electric-shock-zap-law-canada/> [Kasutatud 07.04.2021].

Haav, H., 2014. *Elektrišokirelva kasutamise õiguslikud regulatsioonid ja kasutamine politseitöös. Lõputöö*. Muraste: Sisekaitseakadeemia.

Haav, H., 2018. *Elektrišokirelvade täiendkoolitus politseiametnikule. Magistritöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Han, J.S., Chopra, A. & Carr, D., 2009. Ophthalmic injuries from TASER. *CJEM*, 11(01), pp. 90-93.

Home Office., 2020. Police use of force statistics, England and Wales: april 2019 to March 2020 [Võrgumaterjal] Leitav: https://asstets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/945435/police-use-of-force-apr2019-mar2020-hosb3720.pdf [Kasutatud: 13.04.2021].

Koit, S., 2017. Vabaduseväljakul tulistas politsei noaga vehkinud meest, kes suri haiglas. *Eesti Rahvusringhääling*. Leitav: <https://www.err.ee/639700/vabaduse-valjakul-tulistas-politsei-noaga-vehkinud-meest-kes-suri-haiglas> [Kasutatud 03.04.2021].

Korraldus (2011) RT I, 03.03.2021, 4.

Kruus, I., 2018. Politsei sai kätte esimesed elektrišokirelvad. *Eesti Rahvusringhääling*.
Leitav: <https://www.err.ee/822261/politsei-sai-katte-esimesed-elektrisokirelvad>
[Kasutatud 14.04.2021].

Laherand, M.-L., 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. 2 trükk. Tallinn: Infotrükk.

Link Mark S., Estes, N. A. Mark, 2008. Cardiac Safety of Electrical Stun Guns: Letting Science and Reason Advance the Debate. *Pacing & Clinical Electrophysiology*, 31(4), pp. 395-397.

Mann, M., 2016. Police History: How a NASA scientist invented the TASER. Police1.
Leitav: <https://www.police1.com/police-products/less-lethal/taser/articles/police-history-how-a-nasa-scientist-invented-the-taser-QJIJyBG5xEJoNU9y/> [Kasutatud 07.04.2021].

Nagel, R., 2017. PPA pearelvur: elektrišokirelvade hange kuulutatakse eeldatavasti välja sel kuul, järk-järgult varustatakse taseritega kõik patrullid Eestis. *Delfi*.
[Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.delfi.ee/artikkel/80054926/ppa-pearelvur-elektrisokirelvade-hange-kuulutatakse-eeldatavasti-valja-sel-kuul-jark-jargult-varustatakse-taseritega-koik-patrullid-eestis> [Kasutatud 07.04.2021].

Oriola, T.B. et al., 2016. Public Support for Conducted Energy Weapons: Evidence from the 2014 Alberta Survey. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 58(4), pp 530-564.

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteaduses*. Tartu Ülikool.

Politsei- ja Piirivalveamet, 2019. *Välitöö korra kinnitamine. Peadirektori 14.11.2019 käskkiri nr 1.1-1/108*.

Politsei- ja Piirivalveamet, 2020. *Politsei turvataktika intsidendid 2019*. [Võrgumaterjal leitav PPA siseveebist] Leitav: <https://ppa-siseveeb.polsise/dotAsset/1518915.pdf>
[Kasutatud 08.05.2021].

Politseinik 1, 2021. *Intervjuu politseinik 1-ga [Intervjuu]* (13.04.2021).

Politseinik 10, 2021. *Intervjuu politseinik 10-ga [Intervjuu]* (01.05.2021).

Politseinik 2, 2021. *Intervjuu politseininik 2-ga [Intervjuu]* (13.04.2021).

Politseinik 3, 2021. *Intervjuu politseininik 3-ga [Intervjuu]* (13.04.2021).

Politseinik 4, 2021. *Intervjuu politseininik 4-ga [Intervjuu]* (13.04.2021).

Politseinik 5, 2021. *Intervjuu politseininik 5-ga [Intervjuu]* (13.04.2021).

Politseinik 6, 2021. *Intervjuu politseininik 6-ga [Intervjuu]* (30.04.2021).

Politseinik 7, 2021. *Intervjuu politseininik 7-ga [Intervjuu]* (30.04.2021).

Politseinik 8, 2021. *Intervjuu politseininik 8-ga [Intervjuu]* (30.04.2021).

Politseinik 9, 2021. *Intervjuu politseininik 9-ga [Intervjuu]* (01.05.2021).

Relvaseadus (2001) RT I, 03.07.2020, 4.

Roos, R., 2009. *Elektrišokirelv, selle kasutamise eelised ja ohud. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Sisekaitseakadeemia, 2019. *Politseiametniku õppekava moodulite rakenduskava alates vastuvõttust 2019/2020. Rektori 27.06.2019 käskkiri nr 6.1-5/480* [Võrgumaterjal]

Leitav: https://www.sisekaitse.ee/sites/default/files/inline-files/Lisa%202b_Politseiametnik%20PaS%202019%20moodulite...pdf [Kasutatud 04.05.2021].

Siseministerium, 2015. *Siseturvalisuse arengukava 2015-2020*. [Võrgumaterjal]

Leitav: https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/taiendatud_siseturvalisuse_arengukava_2015-2020.pdf [Kasutatud 19.04.2020].

Stern, Marc, F., 2018. The Medical Considerations of OC Spray. *American Jails*, 32(2), pp. 25-28. Leitav:

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=11&sid=3558af16-b27c-40fa-939b-29d0aac83020%40sessionmgr102> [Kasutatud 30.03.2021].

Stinson, P.M., Reyns, B.W. & Liederbach, J., 2012. Police Crime and Less-Than-Lethal Coercive Force: A Description of the Criminal Misuse of TASERs. *International Journal of Police Science & Management*, 14(1), pp.1-19.

Töötervishoiu ja tööohutuse seadus (1999) RT I, 21.04.2021, 4.

Weber, B., 2009. Jack Cover, 88, Physicist Who Invented the Taser Stun Gun, Dies. The New York Times. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.nytimes.com/2009/02/16/us/16cover.html?_r=0 [Kasutatud 07.04.2021].

White, M.D. & Ready, J., 2007. The TASER as a Less Lethal Force Alternative. *Police Quarterly*, 10(2), pp.170-191.

Woo, E., 2009. Jack Cover dies at 88; scientist invented the Taser stun gun. Los Angeles Times. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.latimes.com/local/obituaries/la-me-jack-cover13-2009feb13-story.html> [Kasutatud 07.04.2021].

Lisa 1. Küsimustik

Kas olete politseitöös pidanud kasutama elektrišokirelva? Kui jah siis millises olukorras.

Kas Te olete kogenud politseitöös olukorda, kus elektrišokirelva kasutamine oleks ära hoidnud olukorra kulmineerumise ning konkreetse erivahendi kasutamine oleks olnud tulemusrikkam?

Kuidas hindate elektrišokirelvade kasutamise regulatsioone?

Kas Te leiate, et elektrišokirelva väljaõpe on piisav? Põhjendage oma arvamust.

Kui peaksid valima, kas kasutada pipragaasi või elektrišokirelva, siis millist kasutaksid ning miks?